

**МИНИСТЕРСТВО НА ПРОСВЕТАТА
НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА**

**КУРИКУЛУМ
ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА**

V – IX КЛАС

Кишинев, 2010

Aprobat:

- *la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, proces verbal nr.10 din 21 aprilie 2010;*
- *prin ordinul Ministrului Educației nr. 245 din 27 aprilie 2010*

Създаване на курикулума:

Дерменжи Н., координатор

Автори:

Демирева Кирилка

Кара Надежда

Преработване на курикулума:

Никитченко Алла, доктор по педагогика, Министерство на просвета РМ,
координатор;

Автори:

Рацеева Елена, конференциар университар;

Демирева Кирилка, учител I дид. степен;

Кара Надежда, докт. по филология, конф. универ.

Въведение

Курикулумът по български език и литература за обучение на учениците, принадлежащи към българския етнос в Молдова е организационно-методически документ, който набелязва етапите за постепенна и целенасочена реализация на целите и задачите, заложен в стандарта. (5. – 9. клас).

Задачите на курикулума произтичат от целите и задачите на езиковото и литературното обучение, формулирани в стандарта, както и от общодемократичните принципи на конституцията в Молдова като родина на различни етноси. Курикулумът е адресиран към учителите по български език и литература от гимназиалната училищна степен (5. – 9. клас). Той е ръководство за изготвяне на годишното и поурочното планиране, в което ключовите компетенции следва да бъдат разписани на равнище субкомпетенции. Учебното съдържание е средство за постигане на образователните цели. По същество това означава, че на езиковите категории и литературните произведения не трябва да се гледа като самоцел, а като на средство за изграждане на способности и отношения: речева култура, литературни компетенции, отношение на съпричастие и стремеж към личностно присъствие в обогатяването на българската етнокултура и доближаване до общочовешкия нравствен идеал.

Курикулумът е съобразен със статуса на предмета български език и литература в типовия учебен план – задължителен. Като такъв той подлежи на анализ и контрол от компетентните органи и има пряко отношение към продължаващото езиково и литературно образование в лицейските класове.

В следната таблица е представено количеството на съдържателните единици в двусъставността на предмета (език и литература) в съответствие с типовия учебен план (три часа седмично за предмета български език и литература при 34 учебни седмици):

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА						
Статус на предмета	Курикулумна област на знанието	клас	Брой на урочните единици по теми съответно за български език и за българска литература		Общ брой на часовете за годината по учебен план	
			Български език	Българска литература	Български език	Българска литература
задължителен	Език и общуване	V	2	1	68	34
задължителен	Език и общуване	VI	2	1	68	34

задължителен	Език и общуване	VII	2	1	68	34
задължителен	Език и общуване	VIII	2	1	68	34
задължителен	Език и общуване	IX	2	1	68	34

I. Дидактическа концепция на предмета български език и литература.

Съвременната концепция на обучението по български език и литература в гимназиалния етап на образованието се основава на комуникативно-действиен подход при организирането на родноезиковото обучение. Главната постановка при този подход е развитието на речевата дейност на учениците.

В интегративен план по отношение на език и литература словесното общуване на личността се реализира чрез обогатяване на способностите в сферата на четирите вида речеви дейности - слушане, говорене, четене, писане.

Учебното съдържание се подбира в съответствие с компетенциите, които са подробно разписани в стандартите и следва да се постигнат в края на 9. клас., Обобщено по учебни дисциплини:

- български език – речева компетентност, постигната въз основа на относителна завършеност и цялостност на темите от всички дялове на науката за езика;
- литература – литературна компетентност, постигната въз основа на хронологическия принцип при подбор и интерпретация на литературните произведения от класиката; на развиващите възможности, заложи в идейната и образна система на тези произведения. Овладяват се основни литературни понятия като предпоставка за ново (по-високо) равнище, на историко-литературното образование в лицейските класове.

ЕЗИКОВО ОБРАЗОВАНИЕ

Съвременната концепция на обучението (възпитанието) по роден език в средното общообразователно училище (гимназия) се основава на комуникативно-действиен подход в организирането на обучението по предмет. Курикулумът по български език и литература представя комплексна програма на предмета и има за отправна точка компетенции (базови, междупредметни и специфични), които в рамките на гимназиалното образование следва да постигнат.

Образователно-възпитателното значение на предмета се определя от социалната функция на езика, който е основно средство на човешкото общуване, за опознаване на реалността и усвояване на националната култура на българския народ.

Чрез езика ученикът навлиза в езиковия колектив и усвоява формите в социалното взаимодействие. Езикът формира понятийния апарат, развива паметта, абстрактното мислене, т.е. осигурява интелектуалното развитие на детето. С помощта на родния си език детето се самоопознава, овладява средства за самоанализ и самоизразяване, т.е. формира се като личност.

Целта на образованието по роден език се определя от социалната поръчка и е в съответствие със съвременната концепция на предмета “български език”. Основна е идеята за практическата, комуникативната насоченост на обучението. Целта на комуникативната насоченост на курса е осигуряването на речевия компонент в общообразователната подготовка, общото и езиковото развитие на учениците.

Комуникативната насоченост се конкретизира като:

- формиране на духовния свят на детето, на ценностните му ориентации и миогледа с помощта на разширение на активния и пасивния речник;
- развитие на мисловните способности, на паметта, на вниманието, на способността за самооценка с помощта на езика (чрез запомняне на конкретната езикова материя - думи, текстове, анализ на текстове с нравствена тематика, размисли върху съчинения с подобна тема);
- разширяване на кръгозора на учениците чрез усвояване на лингвистични знания в резултат на четенето;
- собствено речево развитие на учениците - усъвършенстване на устната и писмената речева дейност, на продуктивната и рецептивната дейност (четене, слушане, говорене, писане), овладяване на културата на речевото поведение (речев етикет).

ЛИТЕРАТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ

Задачите на литературното образование в гимназиалните класове произтичат от:

- природата и функциите на литературата като вид изкуство;
- особеностите на българската литература като специфична форма на българското
- народностно съзнание (в сравнителен план с румънската литература);
- равнището на възприемателните способности на учениците, постигнато в началните класове;
- възрастовите психологически особености на учениците във всеки клас на средното училище (5, 6, 7, 8 и 9 клас);
- спецификата на етнолингвистичните процеси и социокултурната среда, оказваща въздействие върху цялостното развитие на учениците;
- перспективите на интеркултурното и мултикултурното образование.

Разбирането на изкуството литература, като главно условие за приобщаване на учениците към нейния образно-емоционален свят, се постига чрез аналитич-

на работа върху текста. В триадата “автор-текст-читател” акцентът се поставя върху компонентите текст-читател, защото, диалогизирайки върху текста, учениците се изграждат като личности. Усвоявайки художествените ценности, те се готвят за самостоятелна среща с литературните творби. А тази среща предполага емоционална култура, знания за живота на народите и човечеството, способност за продуктивни (творчески) дейности. Казано с други думи, главната задача на литературното образование в средното училище е чрез подготовка на компетентен читател да се формира духовно полноценна личност.

Могат да се изведат следните образователни, развиващи и възпитателни цели на литературното образование в 5-9 клас:

- пълноценно възприемане на литературното произведение в неговото идейно-естетическо единство;
- развитие на способността за емоционално възприемане, за съпреживяване;
- разбиране на ролята на изразително-изобразителните средства в литературната творба;
- способност за интерпретация на художествен текст по законите на жанра;
- способност за интерпретация на литературен текст в съответствие с отделни аспекти на неговия контекст (личност на твореца, историческо време, исторически живот на творбата и др.);
- способност за откриване и приобщаване към устойчивите национални и общочовешки ценности, вложени в художествените произведения;
- разширяване на читателския кръгозор и развитие на читателските интереси;
- формиране на литературен усет и начално формиране на литературен вкус;
- развитие на речевата компетентност (устна и писмена);
- развитие на въображението и образното мислене като предпоставка за творческа дейност;
- формиране и развитие на самообразователния процес (на стратегия за учене);
- създаване на интерес и възпитаване на уважение към творческия гений на българския народ и писателския труд;
- възпитаване на естетическо чувство и отношение към живота;
- обогатяване на читателския опит чрез запознаване с литературата на друга народи.

II. Базови/трансверсални компетенции.

Компетенции – цялостна интегрирана съвкупност (система от знания, умения, навици и ценностни отношения), използвани при възникване на необходимост от тяхното приложение, адаптирани към възрастовите особености и познавател-

ните възможности (равнище) на ученика за решаване на проблемите (задачите), с които той може да се сблъска (срещне) в реалната действителност.

Базовите компетенции имат висока степен на обобщеност и сложност и се постигат в цялата продължителност на лицейското образование. Конкретизирани за предмета *български език и литература*, те произтичат от спецификата на двете съставляващи предмета, които следва да бъдат изучавани в неразривно единство. Пряко отношение към тези компетенции има и понятието езикова и литературна личност, реализацията на която следва да се прояви в различни аспекти:

- От социална гледна точка: изграждане на личност, способна да се интегрира в полиетничното общество на Молдова и в Европа и да вложи компетенции в съответствие с националните и европейските ценности; изграждане на личност с българско етносъзнание, способна да съхрани, развие и предаде на поколенията духовната и материалната култура на българския етнос.
- От психологическа гледна точка: изграждане на личност, способна да използва адекватно всички свои ресурси (знания, умения, действия) в многообразието от ситуации, които ще предложи животът.
- От педагогическа гледна точка: формиране на личност, мотивирана да участва в различни форми на учебния процес, отворена към партньорство и иновации.

Базовите компетенции включват ценностната ориентация, познавателните възможности и задачи, методическа и технологическа област, комуникативна и социална област и др. За предмета *български език и литература* приоритетни се явяват познавателната и ценностната област, както и комуникативната и социалната. Разбираемо, водещо значение има комуникативната и когнитивната област.

1. Организационни: да се обучава и да се самообучава (да осъзнава мотиви и да си поставя цели за познавателни и други дейности);
2. Общоречевни: да умее да общува (да овладява речевата културата на слушане и говорене)
3. Общопознавателни: да открива. да възприема, да осмисля, да запомня и да възпроизвежда нова информация; да анализира понятия, явления, закономерности; да сравнява; да систематизира; да обобщава и да класифицира; да отделя главно от второстепенно; да се опитва да синтезира и да формулира определения и закономерности.
4. Творчески: словесно да описва предмети и явления; да фантазира въз основа на възприетото; да прогнозира развоя на ситуация, да открива и да формулира проблемите си, а и на другите, и да предлага варианти на решението им; да формулира и аргументирано да отстоява мнението си;
5. Компетенция етнокултурна и интеркултурна: да възприема и да цени ценостите на своята култура и на културите на другите народи и да създава стойности

6. Етично-естетически и морални: да открива и да цени естетичното и красивото в езика, природни и ръкотворни явления и предмети, включително произведения на изкуството; отговорно и критично да оценява своите постъпки в контекста на общоприетите морални норми, да проявява готовност за толерантност към другите..
7. Компетенция за оценка и самооценка: да оценява процеса и резултата на своите действия и на другите, да внася необходимите корективи в процеса и след завършването на работата.
8. Компетенция за сътрудничество и екипна работа.
9. Технологическа и техническа компетенция. Да умеє да прилага технически средства за търсене и презентация на информацията.

III. Междупредметни компетенции по образователни степени

комуникативна,

- езикова,
- речева,
- прагматична,
- социокултурна компетенции

Тези компетенции се формират в рамките на предмета български език, руски език, румънски език, чужд език, история, култура и традиции на българския народ, а също така в рамките на други предмети от хуманитарния цикъл.

IV. Специфични компетенции по предмета български език и литература

- Слуша и адекватно възприема устни съобщения в различни комуникативни ситуации, разбира смисловите акценти в речта на своя събеседник, разпознава смисъла на мимика и жестове.
- Говори свободно, спазвайки нормите на българския книжовен език и българския етикет, ориентира се в речевата ситуация или сам е способен да я създава; подбира адекватни езикови средства според темата, целта и сферата на общуване. Изгражда своите съобщения логично и коректно.
- Чете текстове от различни стилове и жанрове и съзнателно предпочита в зависимост от конкретната задача най-подходящия за случая вид четене: бавно, подробно, бързо, предварителен преглед, на откъси по избор и др. Разбира и интерпретира информация от прочетения текст.
- Работи с текст: определя темата, основната мисъл; открива необходимата информация; отделя главното; отделя смисловите части; съпоставя фрагментите, съставя план на прочетеното, формулира тезиси.
- Пише, спазвайки изучените граматични, правописни и пунктуационни правила.

- Прави устно и писмено сбит и подробен преразказ на прослушани или прочетени текстове от различни типове и жанрове.
- Изказва свободно, формулирайки ясно и точно, своите мисли в условия на диалог и монолог, в устна и писмена форма.
- Създава самостоятелно устни и писмени текстове от различни функционално–смысловни типове, жанрове и стилове, спазвайки нормите на построяването на текста и изразявайки мислите си в монолога и диалога свободно и точно.
- Владее и оперира лингвистичната терминология в рамките на изученото.
- Владее основните правоговорни и правописни норми на книжовния български език, като ги отличава от диалектното произношение; прилага в речта си и обяснява правоговорни и правописни правила, обусловени от фонетическите закономерности; открива и коментира случаи на несъответствия между изговор и правопис; прави фонетичен анализ на думата.
- Използва адекватно лексическите средства на българския език, отличава книжовната лексика от диалектната, уместно използва като средства на езиковата изразителност синоними, антоними, омоними, думи в преносно значение, емоционално–експресивна лексика, архаизми, неологизми.
- Разбира и може да обясни значението на думата, употребена в пряко и преносно значение, отгънъци на значението при лексикални и контекстуални синоними, фразеологизми и идиоматични зрази (с висока честотност на употреба в езика).
- Оразличава морфемите в тяхната словообразуваща и формообразуваща функция; владее най-разпространените в българския език начини на словообразуване. Прави словообразователен анализ.
- Разбира същността на функциите на частите на речта. Класифицира самостоятелните и служебните части на речта по семантично–граматическите им особености.
- Владее синтактичните средства на българския език – различните изречения по цел на изказването и по състав; осъзнава спецификата и адекватно използва средствата на съчинително и подчинително, съюзно и безсъюзно свързване в словосъчетание, в просто изречение и в сложно изречение. Разбира ролята на синтактичните средства за изграждане на текста; подбира и комбинира синтактичните средства за да изрази собствените мисли в зависимост от целта и особеностите на речевата ситуация. Използва осъзнати синтактични синоними (второстепенни части на изречението - обособени части – подчинени изречения), като отчита стилистичния им ефект. Владее разнообразните начини на предаване на чуждата реч.

- Способен е за речев самоконтрол: оценява речта си откъм правилността, логичността, законите на построяване на текст; открива и редактира езикови и речеви грешки.
- Осъзнава спецификата и ценността на различните форми на родния език: диалектната и книжовната.

V. Разпределение на учебното съдържание по български език по класове и теми.

КЛАС	ТЕМИ И ПРОИЗВЕДЕНИЯ	БРОЙ ЧАСОВЕ ПО ГЛОБАЛНИ ТЕМИ
V КЛАС	<p>1. Речево общуване. Речева ситуация. Текст. Общуване в официална и неофициална обстановка. Книжовна реч. Разговорна реч. Повествованието, описанието и разсъждението в текста. Повествованието като свидетелски и несвидетелски разказ. Описанието като свидетелски и несвидетелски разказ. Повествованието и описанитето в художествен текст. Редактиране на устен и писмен текст.</p>	6
	<p>2. Текст. Изречение. Словосъчетание. Просто изречение. Главни и второстепенни части. Определение. Допълнение. Обстоятелствено пояснение. Членуване на главните и второстепенните части. Словоред. Еднородни части. Съчинително и подчинително свързване в словосъчетанието. Сложно изречение. Сложно съчинено изречение. Употреба на сложното съчинено изречение. Сложно съставно изречение. Употреба на сложното съставно изречение.</p>	10
	<p>3. Подбор на думите в текста. Значение на думата. Многозначни и еднозначни думи. Морфемата като част на думата. Видове морфемни. Омоними. Синоними. Антоними. Устойчиви словосъчетания.</p>	6

	<p>4. Части на речта. Съществително име. Прилагателно име. Лично местоимение. Възвратно лично местоимение. Притежателно местоимение. Възвратно притежателно местоимение. Употреба на местоименията в текста. Глагол. Употреба на сегашно и бъдеще време в текста. Употреба на минало свършено и минало несвършено време в текста. Съвместна употреба на глаголните времена. Наречие. Видове наречия. Степенуване на наречията. Място на наречието в словоредата на изречението. Предлог. Съюз. Съюз като свързваща дума. Употреба на предлозите и съюзите.</p> <p>5. Звукове в българския език. Звукове и звукови промени в речта. Несъответствие между изговор и правопис. Поменливо и непроменливо Я. Подвижно и непостоянно Ъ. Правоговорна норма и разговорна реч.</p>	<p>18</p> <p>18</p> <p>10</p>
VI КЛАС	<p>6. Звукове в българския език. Промени на гласните звукове в българския език. Промени на съгласните звукове в българския език. Струпване на съгласни звукове. Двойни съгласни.</p> <p>7. Текст. Научен текст. Научнопопулярен текст. Научно-фантастичен текст. Научно описание и научно повествование. Разсъждение. Отговор на научен въпрос. Официално-делови текст. Как дв създаваме официално-делови текст.</p> <p>8. Изречението – градивна единица на текста. Еднородни части на простото изречение. Сложно съчинено съединително и сложноръчнено противоположно изречение. Сложно съчинено разделително и сложно съчинено разнородно изречение. Употреба на сложно съчинено изречение. Пунктуация. Сложно съставно изречение. Пряка реч. Авторова реч. Преразказю</p>	<p>4</p> <p>8</p> <p>18</p> <p>8</p>

	<p>9. Думата като назоваваща единица. Синоними и антоними. Контекстови синоними. Омоними и пароними. Устойчиви словосъчетания (фразеологизми).</p> <p>10. Производни и непроизводни думи. Сложни думи.</p> <p>11. Части на речта. Съществително име. Числително име. Прилагателно име. Възвратно лично и възвратно притежателно местоимение. Показателни местоимения. Въпросителни местоимения. Относителни местоимения. Местоимения като свързващи думи в текста.</p> <p>Глагол. Залог на глагола. Сегашно историческо време. Причастие. Видове причастия. Сегашно деятелно причастие. Минало деятелно причастие. Минало страдателно причастие. Деепричастие. Частици и междуметия.</p>	<p>2</p> <p>12</p> <p>16</p>
VII КЛАС	<p>1. Книжовният език. Правговор и правопис. Официално и неофициално речево общуване. Речев етикет при официално общуване. Видове текст според сферите на общуване. Художествен текст. Контекст. Преразказ на художествен текст. Художествено съчинение. Видове редакции на текст. Редактиране чрез прибавяне и съкращаване. Редактиране чрез заместване и разместване. Публицистичен текст. Видове публицистичен текст. Публицистично съчинение.</p> <p>2. Изречение. Видове изречения по цел на общуване. Подчинителна и съчинителна връзка в изречението. Сказуемно определение. Съставно сказуемо. Приложение.</p>	<p>12</p> <p>30</p>

	<p>Непълни изречения. Безподложни и безглаголни изречения. Обособени части на изречението. Вметнати думи и изрази.</p> <p>Видове сложни изречения. Сложно съставно изречение. Видове подчинени изречения. Сложно съставно изречение с подчинено определително изречение. Сложно съставно изречение с подчинено определително изречение. Сложно съставно изречение с подчинено подложно изречение. Сложно съставно изречение с подчинено допълнително изречение. Сложно съставно изречение с подчинено обстоятелствено изречение.</p> <p>Пунктуация и интонация в сложното съставно изречение.</p> <p>Сложно смесено изречение.</p> <p>3. Лексика.</p> <p>Лексикално и граматично значение на думата. Неметафорична и метафорична употреба на думата в текста.</p> <p>Неутрална и експресивна лексика в художествен и публицистичен текст.</p> <p>Разширяване значението на думата. Многозначна дума.</p> <p>Речников състав на българския език. Домашни и чужди думи. Международна лексика.</p> <p>Диалектна и книжовна реч.</p> <p>Фразеологичните изрази в художествен и публицистичен текст.</p> <p>4. Дума като част на речта.</p> <p>Местоимението като част на речта.</p> <p>Неопределителни местоимения. Отрицателни местоимения. Обобщителни местоимения.</p> <p>Глагол. Вид на глагола.</p> <p>Образуване на глаголи от несвършен и свършен вид.</p> <p>Глаголно време. Прости и сложни глаголни времена. Бъдеще време. Образуване.</p> <p>Минало неопределено време. Минало предварително време. Бъдеще време в минало. Местоименни наречия.</p> <p>Морфемен състав на думата.</p>	<p>20</p> <p>9</p> <p>17</p>
--	---	------------------------------

VIII КЛАС	<p>1. Текст. Текст. Признаци на текста. Общуване. Речева ситуация. Книжовен език. Същност и предназначение. Стил. Видове стил. Текст и стил.</p>	8
	<p>2. Стил. Разговорен стил. Синонимия. Научен стил. Официално-делови стил. Публицистичен стил. Художествен стил. Съчинение разсъждение. Есе.</p>	8 14
	<p>3. Изречение. Видове изречения по състав. Сложно смесено изречение. Строеж. Интонация, пунктуация. Употреба. Пряка и непряка реч. Начини на изразяване на чужда реч. Интонация. Пунктуация. Цитиране и цитат.</p>	10
	<p>4. Думата като езикова единица. Думата като знак. Промени в значението на думата: стесняване и разширяване на лексикалното значение. Етимологично значение на думата. Синонимия. Антоними. Омоними. Пароними. Фразеология. Видове речници. Дума и контекст в художествен текст. Международна културна лексика. Обществено-политическа лексика. Емоционално-оценъчна и експресивна лексика.</p>	20
	<p>5. Дума като част на речта. Изменяеми и неизменяеми части на речта. Наречие. Правопис и употреба. Вид на глагола. Значение и употреба. Сложни глаголни времена. Наклонение на глагола. Изявително наклонение. Преизказно наклонение. Повелително наклонение. Условно наклонение.</p>	

IX КЛАС	1. Български книжовен език. Устна и писмена книжовна реч. Разговорна реч. Некнижовна реч. Диалекти.	6
	2. Стил Официално-делов стил – видове текст (жанрове). Научен стил. Публицистичен стил.	8
	3. Видове текст в различни стилове. Текст описание в различни стилове. Текст повествование в различни стилове. Текст разсъждение в различни стилове. Редактиране на различни видове текст.	20
	4. Изисквания към качествата на речта. Правопис и правоговор на гласните в българската реч. Правопис и правоговор на съгласните в българската реч. Точност и яснота на речта. Стегнатост и благозвучие. Подбор на изразните средства с оглед на адресата. Редактиране на собствено съчинение разсъждение.	30

**VII. СУБКОМПЕТЕНЦИИ, СЪДЪРЖАНИЕ (ТЕМИ),
ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ
ЗА ОБУЧАВАНЕ И ОЦЕНЯВАНЕ.**

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Субкомпетенции по класове V. клас	Ключови понятия, които следва да бъдат овладени въз основа на съдържанието	Препоръчителни дейности за обучение и оценяване
<u>I. ЗНАНИЯ</u> Ученикът трябва да определи и назове: 1. - признаците на речевата ситуация (участници, форма на общуването, начин, цел, обстановка); - признаци на книжовната реч и разговорната реч; - видове текст по цел на създаване;	1. Речево общуване. Речева ситуация. Текст. Общуване в официална и неофициална обстановка. Книжовна реч. Разговорна реч. Повествованието, описанието и разсъждението в текста. Свидетелски и несвидетелски разказ. Редактиране на писмен текст.	На ученика трябва да се даде възможност на ниво <u>I. ЗНАНИЯ</u>: 1. Да определи признаците на речевата ситуация, предложена от учителя или в текста; - да открие признаците на книжовната или разговорната реч в текста;

<p>2. - признаците на простото и сложното изречение;</p> <ul style="list-style-type: none"> - разликата между сложно съчинено и сложно съставно изречение; - начина на изразяване на главните и второстепенните части на простото изречение; - разликата между изречение и словосъчетание; - правилата за членуване на частите на простото изречение; <p>3. - за еднозначни и многозначни думи;</p> <ul style="list-style-type: none"> - за сходство -то в значението и формата на думите, за противоположни значения; - за състава на думата; <p>4. - морфологичните признаци на частите на речта – съществителното име, прилагателното име, местоименията (лично, притежателно, възвратно), глагола, наречието – като значими части на речта;</p> <ul style="list-style-type: none"> - разлика между значимите и служебните части на речта – предлога, съюза; <p>5.- за основните правила на звуковите промени в книжовната реч;</p> <ul style="list-style-type: none"> - правилото за употреба на променливо Я; <p>Ученикът трябва да познава:</p> <p>1. - различията между книжовна и некнижовна българска реч;</p> <ul style="list-style-type: none"> - разликата между свидетелска и несвидетелска реч; 	<p>2. Текст. Изречение. Словосъчетание.</p> <p>Просто изречение. Главни и второстепенни части. Определение. Допълнение. Обстоятелствено пояснение.</p> <p>Членуване на главните и второстепенните части.</p> <p>Словоред. Еднородни части.</p> <p>Съчинително и подчинително свързване в словосъчетанието.</p> <p>Сложно изречение. Сложно съчинено изречение.</p> <p>Употреба на сложното съчинено изречение.</p> <p>Сложно съставно изречение. Употреба на сложното съставно изречение.</p> <p>3.Подбор на думите в текста. Значение на думата.</p> <p>Многозначни и еднозначни думи. Морфемата като част на думата. Видове морфемии.</p> <p>Сродни думи. Омоними. Синоними. Антоними. Устойчиви словосъчетания.</p> <p>4. Части на речта.</p> <p>Съществително име.</p> <p>Прилагателно име. Лично местоимение. Възвратно лично местоимение. Притежателно местоимение. Възвратно притежателно местоимение. Употреба на местоименията в текста.</p> <p>Глагол. Употреба на сегашно и бъдеще време в текста.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да определи вида на текста по цел на създаване; (повествование, описание, разсъждение); <p>2. - да открие признаците на простото или сложното изречение;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да аргументира признаците на главните и второстепенните части в изречението; - да открива еднородните части в изречението и да аргументира постановката на препинателните знаци; <p>3. - да ползва речника при определяне на значението на неясни и нови думи;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да отделя определя частите на думата; - да познава значението на устойчивото съчетание в текста; <p>4. - да определя думата като част на речта и нейните граматични (морфологични) признаци;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да употребява в изречението глагола в необходимата граматическа форма, отчитайки и времето; - да разбира значението на употребата на съюзите и предлозите в изречението и текста; <p>5. - да открива правописни и правоговорни грешки в чуждата и в своята устна и писмена реч.</p> <p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво</p>
---	---	---

<p>- да използва различни наречия, в това число и степенувани, за различни характеристики на действието и състоянието;</p> <p>5. - да владее правоговорната норма</p> <p><u>III. ОТНОШЕНИЯ</u></p> <p>1. Ученикът трябва да формира у себе си:</p> <ul style="list-style-type: none"> - личностно мотивирано положително отношение към уроците по българския език; - стремеж към обогатяване на речта си чрез попълване на собствения речник и четене на добри образци на художествената литература; - да съпоставя родния си език с езика на другите етноси в Молдова – да открива общото; - да се стреми да овладее нормите на книжовния език в устна и писмена форма; <p>2. Ученикът трябва да проявява:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уважение и почит към роден език и готовност да съхрани изконните му особености и богатството; - уважение и почит към езиците на другите етноси в Молдова; - азбиране и толерантност към различието, произтичащо от спецификата в типа менталност на всеки народ. 		<ul style="list-style-type: none"> - да редактира изречението като замени имена съществителни с лични местоимения в пълна или кратка форма; - да употребява в изреченията пълна или кратка форма на възвратни и притежателни местоимения; - да членува вярно в изречението числителните имена бройни и редни; - да пише съчинения, като вярно използва глаголните времена; - да употребява необходими съюзи и предлози в изреченията и текста, като разбира значението им; <p>5. - да съставя думи с общ корен, като отчита разликата в звуковите промени – в произнасянето и написанието;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да редактира диктовката - своя и на приятеля; <p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво</p> <p><u>III. ОТНОШЕНИЯ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - да изрази свое мнение относно избор на стратегия за учене, стимулирана и подкрепяна от учителя; - да изрази искрено мнение си относно своите представи за българския език като роден; - да изпитва чувство на удовлетворение и самоуважение от овладяването на книжовния български език; - да участва в празник, инсценировки и пр., в които показва овладяването на съвременния книжовен български език; - да прояви толерантно отношение към „другостта” на носители на другите езици в Р. Молдова, като изрази емоционално съпричастие и готовност за помощ и съдействие.
--	--	--

<p>2. -разликата между главните и второстепенните части на простото изречение;</p> <p>3. - омонимите, синонимите и антонимите в речта и текста;</p> <ul style="list-style-type: none"> - контекстуалното значение на многозначната дума; - устойчивите словосъчетания в речта; <p>4. - разлика между минало свършено и минало несвършено време на глагола в текста;</p> <p>5. - несъответствие между изговор и правопис;</p>	<p>Употреба на минало свършено и минало несвършено време в текста. Съвместна употреба на глаголните времена. Наречие. Видове наречия. Степенуване на наречията. Място на наречията в словореда на изречението. Предлог. Съюз. Съюз като свързваща дума. Употреба на предлозите и съюзите.</p> <p>5. Звукове в българския език. Звукове и звукови промени в речта. Несъответствие между изговор и правопис. Поменливо и непроменливо Я. Подвижно и непостоянно Ъ. Правоговорна норма и разговорна реч.</p>	<p><u>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ):</u></p> <p>1. - да измисля различни речеви ситуации или да дава пример от живота;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да съставя диалози с използване на етикетни формули в съответствие с речевата ситуация; - да съставя различни видове текст по цел на изказване в съответствие с речевата ситуация и тема; - да редактира свой и чужд текст; <p>2. - да създава свой текст с употреба на прости и сложни изречения;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да съставя изречения с различни видове главни и второстепенни части във връзка с темата и целта на създаването; - да членува вярно в изречението имената в ролята на главни и второстепенни части; - да изразява и разширява съдържанието на изречението с помощ на различни второстепенни части; <p>3. - да открие в речника граматическото и лексикалното значение на непознатата дума;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да употреми многозначната дума в различен контекст; - да образува нови думи с помощ на различни морфемии; - да съставя изречения като използва синоними, антоними; <p>4. - да пише съчинения като използва съчетания от съществителни и прилагателни и ги членува правилно;</p>
<p><u>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ)</u></p> <p>1. Ученикът трябва да може:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да използва формулите на речевия етикет; - да редактира собствен и несобствен писмен текст; - да създава елементарен текст повествование, описание; - да използва адекватно форми за свидетелски и несвидетелски разказ в повествованието си; <p>2. - да използва уместно в собствения текст и устната си реч прости и сложни изречения;</p> <p>3. - да обогатява речта си чрез използване на синоними, антоними, устойчиви изрази;</p> <p>4. - да използва в речта си уместно различни глаголни времена;</p>		

<p align="center">Субкомпетенции по класове VI. клас</p>	<p align="center">Ключови понятия, които следва да бъдат овладени въз основа на съдържанието</p>	<p align="center">Препоръчителни дейности за обучаване и оценяване</p>
<p><u>I. ЗНАНИЯ</u> Ученикът трябва да определи и назове:</p> <p>1. - гласните, които потъмняват извън ударение при произнасянето на думата; - промените на звучни и беззвучни съгласни в думата; - промени в думата при произнасянето на струпанни съгласни;</p> <p>2. - какво е текст; - как се определя темата на текста, - кои думи са ключови в текста; - кои текстове са научни; - за какво служи научно описание, научно повествование, научно разсъждение; - кои текстове са официално-делови;</p> <p>3. - признаците на простото и сложното изречение; - ролята на главните и второстепенните части на изречението; - целта на употреба различни видове сложни изречения в речта; - начините на пунктуационното оформяне на пряката реч; - начини на преразказването;</p>	<p>1. Звукове в българския език. Промени на гласните звукове в българския език. Промени на съгласните звукове в българския език. Струпване на съгласни звукове. Двойни съгласни.</p> <p>2. Текст. Предмет на текста. Тема на текста. Ключови думи Научен текст. Научнопопулярен текст. Научнофантастичен текст. Научно описание и научно повествование. Разсъждение. Отговор на научен въпрос. Официално-делови текст. Как да създаваме официално-делови текст.</p> <p>3. Изречението – градивна единица на текста. Еднородни части на простото изречение. Сложно съчинено съединително и сложно съчинено противоположно изречение. Сложно съчинено разделително и сложно съчинено разнородно изречение. Употреба на сложно съчинено изречение. Пунктуация. Сложно съставно изречение. Пряка реч. Авторова реч. Преразказ</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност на ново <u>I. ЗНАНИЯ:</u></p> <p>1. - да произнася вярно и да спазва правописа на неударените гласни в думата; - да знае правилата на правописа на съгласните в думата;</p> <p>2. - да определя темата на текста; - да открива ключови думи; - да определя вид текст по цел на създаване;</p> <p>3. - да открива границата на частите в сложното изречение; - да отделя главните и второстепенните части в изречението; - да знае правилата за пунктуация в сложното изречение; - да редактира пунктуацията в пряката реч;</p> <p>4. - да открива в текста синоними, антоними, омоними; - да тълкува значението на устойчивите изрази, използвайки речника;</p> <p>5. - да открива частите на думата; - да определя начина на образуването на думата;</p>

<p>4. - да знае по какво се отличават и са сходни думи синоними; - да опознава устойчивия израз в речта и да определя значението му;</p> <p>5. - състава на думата; - разлика между производна и непроизводна дума;</p> <p>6. Да определя думата като част на речта; - да знае граматическите признаци на всяка изучена част на речта;</p> <p>Ученикът трябва да може: <u>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ)</u></p> <p>1. - да говори, спазвайки нормите на българския книжовен език; - да пише, спазвайки изучените правописни правила;</p> <p>2. - да работи с текст: определя темата, основната мисъл; - открива необходимата информация; - да създава текст описание, повествование, разсъждение по зададена тема; - да създава елементарни официално-делови текстове;</p> <p>3. - да използва в речта си и в писмения текст различни видове изречения по сложност и по цел на изказване;</p>	<p>Думата като назоваваща единица. Синоними и антоними. Контекстови синоними. Омоними и пароними. Устойчиви словосъчетания (фразеологизми).</p> <p>5. Производни и непроизводни думи. Сложни думи.</p> <p>6. Части на речта. Съществително име. Числително име. Прилагателно име. Възвратно лично и възвратно притежателно местоимение. Показателни местоимения. Въпросителни местоимения. Относителни местоимения. Местоимения като свързващи думи в текста. Глагол. Залог на глагола. Сегашно историческо време. Причастие. Видове причастия. Сегашно деятелно причастие. Минало деятелно причастие. Минало страдателно причастие. Деепричастие. Частици и междуметия.</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво <u>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ)</u>:</p> <p>1. - да произнася вярно гласните и съгласните в думата, съобразявайки се с правоговора; - да спазва правописа на гласните и съгласните в дуиата; - да поправя правописните грешки в собствения и чужд текст;</p> <p>2. – да създава текст по дадена тема, като използва ключови думи? - да използва в собствения текст елементи на описание, повествование, разсъждение в съответствие с темата; - да умее да напише молба, обявление;</p> <p>3. - да съчини изречения като използва определени езикови конструкции; - да разшири изречението, като добави еднородни части; - да образува сложни изречения от дадени прости; - да употреби различни видове съюзи при свързването на простите изречения в сложно; - да редактира пунктуацията в собствен пи чужд текст;</p> <p>4. - да състави изречения, като употреби думата в различните ѝ значения;</p>
--	--	--

<p>- да поставя правилно пунктуацията в простото и сложното изречение;</p> <p>4. - да употребява в речта си уместно словното богатство на езика: многозначни думи, синоними, антоними;</p> <p>5. - да умее да образува нови думи по словобразователните правила на българския език;</p> <p><u>III. ОТНОШЕНИЯ</u></p> <p>1. Ученикът трябва да формира у себе си:</p> <ul style="list-style-type: none"> - личностно мотивирано положително отношение към уроците по българския език; - стремеж към обогатяване на речта си чрез попълване на собствения речник и четене на добри образци на художествената литература; - да съпоставя родния си език с езика на другите етноси в Молдова – да открива общото; - да се стреми да овладее нормите на книжовния език в устна и писмена форма; <p>2. Ученикът трябва да проявява:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уважение и почит към роден език и готовност да съхрани изконните му особености и богатството; - уважение и почит към езиците на другите етноси в Молдова; - разбиране и толерантност към различието, произтичащо от спецификата в типа менталност на всеки народ. 		<ul style="list-style-type: none"> - да използва антоними за изразяване на противоположни мнения и оценки; - да използва в съчинението си фразеологизми; <p>5. - да употребява в речта си производни сродни думи, като използва изразителните им възможности;</p> <p>6. - да употребява в речта си различни изучени части на речта в съответна необходима форма;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да съгласува правилно частите на речта в изречението; <p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво <u>III. ОТНОШЕНИЯ</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да изрази свое мнение относно избор на стратегия за учене, стимулирана и подкрепяна от учителя; - да изрази искрено мнение относно своите представи за българския език като роден; - да изпитва чувство на удовлетворение и самоуважение от овладяването на книжовния български език; - да участва в празник, инсценировка и пр., в които показва овладяването на съвременния книжовен български език; - да прояви толерантно отношение към „другостта” на носители на другите езици в Р. Молдова, като изрази емоционално съпричастие и готовност за помощ и съдействие.
--	--	---

VII. клас

<p style="text-align: center;">Субкомпетенции по класове VII. клас</p>	<p style="text-align: center;">Ключови понятия, които следва да бъдат овладени въз основа на съдържанието</p>	<p style="text-align: center;">Препоръчителни дейности за обучение и оценяване</p>
<p><u>I. ЗНАНИЯ</u></p> <p>Ученикът трябва да определи и назове:</p> <p>1. - качествата на добрата реч; Звуковите промени на гласните и съгласните в речта; - признаците на официално и неофициално речево общуване; - етикета в различни сфери общуване; - видове редактиране на текста с цел подобряване; - видове публицистичен текст;</p> <p>2. - смисловата и интонационната разлика между съобщителни, въпросителни, побудителни и възклицателни изречения; - видове съчинителна и подчинителна връзка в сложните изречения; - съотношение между второстепенните части на простото изречение и видовете подчинени изречения; - видове съставни сказуеми; - обособени части на изречението и вметнати думи и изрази; - пунктуацията в простото и сложното изречение;</p>	<p>Книжовният език. Правоговор и правопис. Официално и неофициално речево общуване. Речев етикет при официално общуване. Видове текст според сферите на общуване. Художествен текст. Контекст. Преразказ на художествен текст. Художествено съчинение. Видове редакции на текст. Редактиране чрез прибавяне и съкращаване. Редактиране чрез заместване и разместване. Публицистичен текст. Видове публицистичен текст. Публицистично съчинение.</p> <p>2. Изречение. Видове изречения по цел на общуване. Подчинителна и съчинителна връзка в изречението. Сказуемо определение. Съставно сказуемо. Приложение. Непълни изречения. Безподложни и безглаголни изречения. Обособени части на изречението. Вметнати думи и изрази. Видове сложни изречения. Сложно съставно изречение. Видове подчинени изречения.</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво <u>I. ЗНАНИЯ</u>:</p> <p>1. - да произнася вярно и да спазва правописа на неударените гласни в думата; - да знае правилата на правописа на съгласните в думата; - да знае различни формули на речевия етикет; - да различава вида на текста според сферата на общуване по изучени признаци;</p> <p>2. - да определя вида на изречението по цел на общуване; - да открива начин на свързването на частите в сложното изречение; - да определя частите на простото изречение; - да определя вида на подчиненото изречение в съответствие с ролята му спрямо главното; - да знае правилата за пунктуацията в сложното изречение; - да определя синтактичната роля на думата в простото изречение;</p> <p>3. - да разбира лексикалното и граматичното значение на думата в текста;</p>

<p>3. - лексикалното значение на думата;</p> <ul style="list-style-type: none"> - граматично значение на думата; - видове думи по произход; - същност на метафората като на скрито сравнение; - думи от книжовната и не книжовната реч; диалектни думи; - изразителни средства – думи и изрази; <p>4. - предназначение на неопределителните местоимения, отрицателни и обобщителни;</p> <ul style="list-style-type: none"> - граматически признаци на глагола; - образуване и значение на различни глаголни времена; - значение и употреба на различни видове местоименни наречия; <p>Ученикът трябва да може:</p> <p><u>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ)</u></p> <p>1.- да говори, спазвайки нормите на книжовната реч;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да спазва правописните норми в собствения текст; - да различава официална и неофициална речева ситуация; - да редактира устната и писмената си реч в съответствие с изучените норми; <p>2. - да съставя самостоятелно прости и различни видове сложни изречения в съответствие с изучените правила;</p>	<p>Сложно съставно изречение с подчинено определително изречение. Сложно съставно изречение с подчинено определително изречение. Сложно съставно изречение с подчинено подложно изречение. Сложно съставно изречение с подчинено допълнително изречение. Сложно съставно изречение с подчинено обстоятелствено изречение.</p> <p>Пунктуация и интонация в сложното съставно изречение. Сложно смесено изречение.</p> <p>3. Лексика. Лексикално и граматично значение. Неметафорична и метафорична употреба на думата в текста. Неутрална и експресивна лексика в художествен и публицистичен текст. Разширяване значението на думата. Многозначна дума. Речников състав на българския език. Домашни и чужди думи. Международна лексика. Диалектна и книжовна реч. Фразеологичните изрази в художествен и публицистичен текст.</p> <p>4. Дума като част на речта. Местоимението като част на речта. Неопределителни местоимения. Отрицателни местоимения. Обобщителни местоимения. Глагол. Вид на глагола. образуване на глаголи от несвършен и свършен вид.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да опознава международни думи (срещат се в руски, румънски и чужд език) и да разбира значението им; - да разбира метафоричното значение на думата в текста; - да определя неуместна и уместна употреба на думата според сферата на общуването; <p>4. - да определя значението и роля в изречението на изучените части на речта в даден учебен раздел – местоимението, глагола, местоименните наречия;</p> <p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво</p> <p><u>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ):</u></p> <p>1. - да произнася вярно гласните и съгласните в думата, съобразявайки се с правоговора;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да спазва правописа на гласните и съгласните в думата; - да поправя правописните грешки в собствения и чужд текст; <p>2.– да съставя изречения, като употреби различни начини на свързване в сложни съчинени и сложни съставни изречения;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да съчини текст, като употреби в изреченията в ролята на сказуемо заддени думи и изрази;
--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> - да владее правилата за пунктуация в простото и сложното изречение; - да редактира свой и чужд текст; <p>3. - да употребява уместно многозначни думи, синоними, антоними, устойчиви изрази;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да владее терминологията на различни учебни предмети в рамките на изучените теми; <p>4. – да употребява уместно и правилно граматичните форми на изучените части на речта – различни видове местоимения, глагол, съчетание от глаголни времена;</p> <p><u>III. ОТНОШЕНИЯ</u></p> <p>1. Ученикът трябва да формира у себе си:</p> <ul style="list-style-type: none"> - личностно мотивирано положително отношение към уроците по българския език; - стремеж към обогатяване в на речта си чрез попълване на собствения речник и четене на добри образци на художествената литература; - да съпоставя родния си език с езика на другите етноси в Молдова – да открива общото; - да се стреми да овладее нормите на книжовния език в устна и писмена форма; <p>2. Ученикът трябва да проявява:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уважение и почит към роден език и готовност да съхрани изконните му особености и богатството; 	<p>Глаголно време. Прости и сложни глаголни времена. Бъдеще време. Образуване. Минало неопределено време. Минало предварително време. Бъдеще време в минало. Местоименни наречия.</p> <p>Морфемен състав на думата.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да запише диалог, като използва непълни изречения; - да опише природно явление, като използва безподложни и безглаголни изречения; <p>3. - да промени в изречението някои граматически показатели на посочените думи;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да използва думи с лексикално значение в съответствие с темата на текста; - да пише съчинение с използване на метафори като изразително средство; - да открива български думи като синоними на заетите думи; <p>4. - да употребява в собствено съчинение различни видове местоимения като свързващи думи;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да употребява в текста различни глаголни времена в съответствие със съдържанието; <p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво <u>III. ОТНОШЕНИЯ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - да изрази свое мнение относно избор на стратегия за учене, стимулирана и подкрепяна от учителя; - да изрази искрено мнение относно своите представи за българския език като роден; - да изпитва чувство на удовлетворение и самоуважение от овладяването на книжовния български език;
--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> - уважение и почит към езиците на другите етноси в Молдова; - разбиране и толерантност към различieto, произтичащо от спецификата в типа менталност на всеки народ. 		<ul style="list-style-type: none"> - да участва в празник, инсценировки и пр., в които показва овладяването на съвременния книжовен български език; - да прояви толерантно отношение към „другостта” на носители на другите езици в Р. Молдова, като изрази емоционално съпричастие и готовност за помощ и съдействие.
--	--	--

VIII. клас

Субкомпетенции по класове VIII. клас	Ключови понятия, които следва да бъдат овладени въз основа на съдържанието	Препоръчителни дейности за обучение и оценяване
<p><u>I. ЗНАНИЯ</u></p> <p>Ученикът трябва да определи и назове:</p> <p>1. - същността и предназначението на книжовния език;</p> <ul style="list-style-type: none"> - стиловете на книжовния език; - признаци за стиловата принадлежност на текста; <p>2. - признаци на научния, официално-деловия, публицистичния и художествения стил;</p> <p>3. - разликата между простите и сложните изречения;</p> <ul style="list-style-type: none"> - разликата между сложни съчинени, сложни съставни, сложни смесени изречения; 	<p>Текст.</p> <p>Текст. Признаци на текста.</p> <p>Общуване. Речева ситуация.</p> <p>Книжовен език. Същност и предназначение. Стил. Видове стил. Текст и стил.</p> <p>2. Стил.</p> <p>Разговорен стил. Синонимия.</p> <p>Научен стил. Официално-делови стил. Публицистичен стил.</p> <p>Художествен стил. Съчинение разсъждение. Есе.</p> <p>3. Изречение.</p> <p>Видове изречения по състав.</p> <p>Сложно смесено изречение.</p> <p>Строеж. Интонация, пунктуация. Употреба.</p> <p>Пряка и непряка реч. Начини на изразяване на чужда реч. Интонация. Пунктуация.</p> <p>Цитиране и цитат.</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво</p> <p><u>I. ЗНАНИЯ:</u></p> <p>1. - да определи в официална или в неофициална обстановка протича диалога в текста;</p> <p>2. - да определя стиловите признаци на текста – разговорни и книжовни;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да определя стиловите признаци на публицистичния, научен, официално-деловия текст; <p>3. - да определя към кой тип се отнася посоченото сложно изречение;</p> <ul style="list-style-type: none"> - от група прости изречения да образува сложно по дадени параметри; - да открива пряка реч в текста и да посочва признаците;

<p>- разликата между пряка и непряка реч;</p> <p>- пунктуация в сложните изречения, при пряката реч, при цитиране;</p> <p>4. - звуковата форма, лексикалното и граматическото значение на думата;</p> <p>- видове лексикално значение на думата;</p> <p>- видове речници;</p> <p>- международна културна лексика, общественополитическа лексика;</p> <p>- изразителни възможности на думата;</p> <p>5. - самостоятелни и несамостоятелни части на речта;</p> <p>- изменяеми и неизменяеми части на речта;</p> <p>- значението и употребата на свършен и несвършен вид на глагола;</p> <p>- особености на съвместната употреба на глаголните времена;</p> <p>- наклонението на глагола;</p> <p>Ученикът трябва да може: <u>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ)</u> 1. - да спазва в речта си нормите на книжовния език;</p> <p>- да използва някои от стиловете на книжовния език;</p> <p>- да спазва признаците на стиловата принадлежност на текста;</p>	<p>4. Думата като езикова единица. Думата като знак. Промени в значението на думата: стесняване и разширяване на лексикалното значение. Етимологично значение на думата. Синонимия. Антоними. Омоними. Пароними. Фразеология. Видове речници. Дума и контекст в художествен текст. Международна културна лексика. Общественополитическа лексика. Емоционално-оценъчна и експресивна лексика.</p> <p>5. Дума като част на речта. Изменяеми и неизменяеми части на речта. Наречие. Правопис и употреба. Вид на глагола. Значение и употреба. Сложни глаголни времена. Наклонение на глагола. Изявително наклонение. Препозитивно наклонение. Повелително наклонение. Условно наклонение.</p>	<p>- да открива цитат в текста;</p> <p>4. - да определя назоваващи, заместващи и свързващи думи в изречението;</p> <p>- да определя граматичното и лексикалното значение на думата в изречението;</p> <p>- да открива в текста думи, употребени в пряко и в преносно значение;</p> <p>- да открива в текста синоними, антоними и фразеологизми и да определя смисловата и художествената им роля в текста;</p> <p>5. - да отделя словообразоващи и формообразоващи морфемии в думата;</p> <p>- да определя значението на граматичната форма при думата като изменяема част на речта;</p> <p>- да определя вида, времето и наклонението на глаголната форма;</p> <p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво <u>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ):</u> 1. - да превърне кратък урочен текст в художествен;</p> <p>- да даде описание на предмета в научен, официален, разговорен, художествен стил;</p>
---	---	---

<p>2. - да използва някои от признаците на научния, официално-деловия, публицистичния и художествения стил при създаване на собствен текст;</p> <p>3. - да употребява уместно простите и сложните изречения;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да поставя вярно пунктуация в сложните изречения, при пряката реч, при цитиране; <p>4. - да определя звуковата форма, лексикалното и граматическото значение на думата;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да употребява вярно лексикалното значение на думата; - да употребява различни видове речници; - да използва определен кръг международна културна лексика, обществено-политическа лексика; - да използва изразителните възможности на думата; <p>5. - да употребява граматно изменяеми и неизменяеми части на речта;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да употребява граматно свършен и несвършен вид на глагола; - да спазва особеностите на съвместната употреба на глаголните времена и наклонението на глагола; 		<p>2. – да постави вместо в многоточието в текста един от предложените синоними;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да съчини диалог по предложената речева ситуация; - да разкаже за преживяното с неутрални думи, с употреба на разговорна лексика, на емоционално-експресивна лексика; <p>3. - да напише съчинение с употреба на сложни смесени изречения;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да преобразува пряката реч в непряка и обратно, като спазва правилата за пунктуация; - да напише кратко съчинение с използване на цитат от други автори – художествени и учебни текстове; <p>4. - да употребява в изречения предложени многозначни думи във всичките им значения;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да записва синоними към дадени думи; - да употреби всеки синоним в изречението, като изяви разликата в значението на всеки; <p>5. - да употреби правилно формата за множествено число на думата в текста;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да членува съществителните, прилагателните и числителните имена в текста, където е необходимо;
---	--	--

<p><u>III. ОТНОШЕНИЯ</u></p> <p>1. Ученикът трябва да формира у себе си:</p> <ul style="list-style-type: none"> - лично мотивирано положително отношение към уроците по българския език; - стремеж към обогатяване - на речта си чрез попълване на собствения речник и четене на добри образци на художествената литература; - да съпоставя родния си език с езика на другите етноси в Молдова – да открива общото; <p>Да се стреми да овладее нормите на книжовния език в устна и писмена форма;</p> <p>2. Ученикът трябва да проявява:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уважение и почит към роден език и готовност да съхрани изконните му особености и богатството; - уважение и почит към езиците на другите етноси в Молдова; - разбиране и толерантност към различието, произтичащо от спецификата в типа менталност на всеки народ. 		<ul style="list-style-type: none"> - да образува нови думи от дадени; - да употреби в собственото съчинение различни глаголни времена и наклонения; <p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво</p> <p><u>III. ОТНОШЕНИЯ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - да изрази свое мнение относно избор на стратегия за учене, стимулирана и подкрепяна от учителя; - да изрази искрено мнение относно своите представи за българския език като роден; - да изпитва чувство на удовлетворение и самоуважение от овладяването на книжовния български език; - да участва в празник, инсценировки и пр., в които показва овладяването на съвременния книжовен български език; - да прояви толерантно отношение към „другостта” на носители на другите езици в Р. Молдова, като изрази емоционално съпричастие и готовност за помощ и съдействие.
---	--	--

IX. клас

<p style="text-align: center;">Субкомпетенции по класове IX. клас</p>	<p style="text-align: center;">Ключови понятия, които следва да бъдат овладени въз основа на съдържанието</p>	<p style="text-align: center;">Препоръчителни дейности за обучение и оценяване</p>
<p><u>I. ЗНАНИЯ</u></p> <p>Ученикът трябва да определи и назове:</p> <p>1. - същността и предназначението на книжовния език;</p> <ul style="list-style-type: none"> - разликата между книжовната устна реч, разговорната и диалектната реч; - разликата между монолог и диалог; <p>2. - признаци на научния, официално-деловия, публицистичния и художествения стил;</p> <ul style="list-style-type: none"> - основни жанрове и езикови особености; <p>3. – основни признаци на описание, повествование, разсъждение в текстове от различен стил;</p> <ul style="list-style-type: none"> - особености на редактирането на текст от различни видове и стил; <p>4. - правоворни норми като признаци на добра книжовна реч;</p> <ul style="list-style-type: none"> - как се постига яснота на речта като качество на добра реч; - как се постига стегнатост на речта; - как се постига благозвучие на речта; - как се отразява в речта целта на общуването и характеристиките на адресата; 	<p>1. Български книжовен език.</p> <p>Устна и писмена книжовна реч.</p> <p>Разговорна реч. Некнижовна реч. Диалекти.</p> <p>2. Стил</p> <p>Официално-делов стил – видове текст (жанрове).</p> <p>Научен стил. Публицистичен стил.</p> <p>3. Видове текст в различни стилове.</p> <p>Текст описание в различни стилове.</p> <p>Текст повествование в различни стилове. Текст разсъждение в различни стилове.</p> <p>Редактиране на различни видове текст.</p> <p>4. Изисквания към качествата на речта.</p> <p>Правопис и правоговор на гласните в българската реч.</p> <p>Правопис и правоговор на съгласните в българската реч.</p> <p>Точност и яснота на речта.</p> <p>Стегнатост и благозвучие.</p> <p>Подбор на изразните средства с оглед на адресата.</p> <p>Редактиране на собствено съчинение разсъждение.</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво I. ЗНАНИЯ:</p> <p>1. - да определи предназначението и сфери на употребата на книжовния език;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да знае разликата между книжовната устна реч, разговорната и диалектната реч; - да открива в текста монолог и диалог; <p>2. - да открива признаците на научния, официално-деловия, публицистичния и художествения стил в текста;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да определя основните изучени жанрове на текстове от различен стил; <p>3. - да открива признаци на описанието, повествованието, разсъждението в текстове от различен стил;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да знае особеностите на редактирането на текст от различни видове и стил; <p>4. - да спазва в речта си правоворни норми като признаци на добра книжовна реч;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да оценява яснотата на речта, своя и чужда като качество на добра реч; - да оценява стегнатостта на речта;

<p>- как да направим речта изразителна;</p> <p>Ученикът трябва да може:</p> <p>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ)</p> <p>1. - уместно да употребява книжовната устна реч, разговорната като вариант на книжовната;</p> <p>- да умее да съставя монологичен текст;</p> <p>- да умее да участва в диалога;</p> <p>2. - да умее да създава в границите на езиковата му практика текстове от учебно-научен, официално-делови, публицистичен и художествен стил;</p> <p>- да владее минимален репертоар основни жанрове от всеки стил;</p> <p>- да спазва езиковите особености на всеки стил;</p> <p>3.- да създава текст описание, повествование, разсъждение от различен стил;</p> <p>- да редактира текстове от различни видове и стил;</p> <p>4. – да спазва правоговорните норми като признаци на добра книжовна реч;</p> <p>- да постига яснота в речта си като качество на добра реч;</p> <p>- да постига стегнатост на речта си;</p> <p>- да постига благозвучие на речта си;</p> <p>- да отчита в речта целта на общуването и характеристиките на адресата;</p> <p>- да направи речта изразителна;</p>		<p>- да определя целта на общуването и характеристиките на адресата по създадения текст;</p> <p>- да открива начина на създаването на изразителна реч;</p> <p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво <u>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ)</u>:</p> <p>1. - да подготви съобщение за историята на формирането на съвременния български книжовен език;</p> <p>- за историята на българските диалекти в Р. Молдова и Украйна;</p> <p>2. - да пише тестове от официално-делов стил в рамките на своя социални практика;</p> <p>- да пише рецензия, информационна бележка за училищния вестник и т. н.;</p> <p>- съставя учебен реферат по задание на учителя;</p> <p>- да съставя диалог по зададена речева ситуация и сюжет;</p> <p>- да даде информация за личността на участниците на диалога по зададен текст;</p> <p>- да пише съчинение върху литературна творба;</p> <p>3. - да използва в съответствие със съдържанието и целта на собствения текст елементи на описание, повествование и разсъждение ;</p> <p>- да редактира свой и жужд текст;</p> <p>4. - да редактира текста за да избегне (отстрани) неяснотата;</p>
--	--	--

<p><u>III. ОТНОШЕНИЯ</u></p> <p>1. Ученикът трябва да формира у себе си:</p> <ul style="list-style-type: none"> - лично мотивирано положително отношение към уроците побългарския език; - стремеж към обогатяване на речта си чрез попълване на собствения речник и четене на добри образци на художествената литература; - да съпоставя родния си език с езика на другите етноси в Молдова – да открива общото; <p>Да се стреми да овладее нормите на книжовния език в устна и писмена форма;</p> <p>2. Ученикът трябва да проявява:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уважение и почит към роден език и готовност да съхрани изконните му особености и богатството; - уважение и почит към езиците на другите етноси в Молдова; - разбиране и толерантност към различието, произтичащо от спецификата в типа менталност на всеки народ. 		<ul style="list-style-type: none"> - да използва изразни средства в собствения текст в съответствие с целта на създаването и адресата; - да редактира свой и чужд текст с цел да постигне стегнатост; <p>На ученика трябва да се даде възможност на ниво <u>III. ОТНОШЕНИЯ</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да изрази свое мнение относно избор на стратегия за учене, стимулирана и подкрепяна от учителя; - да изрази искрено мнение относно своите представи за българския език като роден; - да изпитва чувство на удовлетворение и самоуважение от овладяването на книжовния български език; - да участва в празник, инсценировки и пр., в които показва овладяването на съвременния книжовен български език; - да прояви толерантно отношение към „другостта” на носители на другите езици в Р. Молдова, като изрази емоционално съпричастие и готовност за помощ и съдействие.
---	--	--

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

VI. Разпределение на учебното съдържание по българска литература по класове, теми и брой часове.

КЛАС	ТЕМИ И ПРОИЗВЕДЕНИЯ	БРОЙ ЧАСОВЕ ПО ГЛОБАЛНИ ТЕМИ
V КЛАС	<p>1. БЪЛГАРСКО НАРОДНО ТВОРЧЕСТВО.</p> <p>1.1. Чародейните пътешественици.</p> <p>Приказки: <i>Тримата братя и златната ябълка</i> <i>Онюч и змеят</i> <i>Болен здрав носи</i> <i>Неволята</i> <i>Чисти дрехи – сладко ядене</i> <i>Работата е друга</i></p> <p>За самостоятелен прочит: <i>Юнак Пръсля и златните ябълки, Двамата братя, Честният Пъкале, Мечката и лошаата дума, Богатият и Хитър Петър.</i></p>	10
	<p>1.2. Гласове на герои от далечни времена.</p> <p><i>Предания и легенди</i> <i>Свети Георги и ламята</i> <i>Крали Марко на Косово поле</i> <i>Кралимаркови следи</i> <i>Български пословици и поговорки</i></p> <p>За самостоятелен прочит: <i>Къде е Крали Марко и кога ще се върне.</i></p>	5
	<p>1. ХУДОЖЕСТВЕНА ЛИТЕРАТУРА.</p> <p>1.1. Поучителни случки с животни, предмети и хора.</p> <p><i>Езоп, Гарван и лисица</i> <i>Петко Рачев Славейков, Орел, рак и щука</i> <i>Стоян Михайловски, Паун и лястовичка, Секира и търнокоп</i> <i>Петко Люленов, Два славя</i></p> <p>За самостоятелен прочит: <i>Иван Крилов, Щиглец и гълъб,</i> <i>Александър Донич, Щиглецът и чучулигата,</i> <i>Стоян Михайловски, Бухал и светулка, Горделвата переруда (банатска приказка).</i></p>	4
	<p>1.2. България в образи и картини.</p> <p><i>Иван Вазов, Де е България, Майка ми, Аполът в премеждие.</i></p>	7

<p><i>Васил Левски в Драгалевския манастир (предание)</i> Петър Бурлак-Вълканов, <i>България – моя втора майка</i> Нико Стоянов, <i>Нашият химн</i> За самостоятелен прочит: Иван Вазов, <i>Отечество любезно, Розовата долина и Тунджа</i>, Никола Фурнаджиев, <i>Домът на Левски</i>, Стоян Михайловски, <i>Кирил и Методий</i>.</p> <p>1.3. Човекът в света на доброто и злото. Алеко Константинов, <i>Пази боже, сляпо да прогледа</i> Елин Пелин, <i>На браздата</i> Йордан Йовков, <i>Серафим</i>. За самостоятелен прочит: Мишо Хаджийски, <i>Коза гайда</i>.</p> <p>1.4. С Бесарабия в сърцето. Нико Стоянов, <i>Буджашкото море</i>. Иван Вълков, <i>Буджашките славеи</i>. Михаил Бъчваров, <i>Утро над родното село</i> За самостоятелен прочит: Василе Романчук, <i>Удома</i>, Георги Барбаров, <i>Завръщане</i>, Тодор Стоянов, <i>Когато тъмносиньото небе...</i></p>	<p>5</p> <p>3</p>
---	-------------------

<p>VI КЛАС</p>	<p>1.БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПОЕЗИЯ. Български народни песни-обща характеристика. 1.1. Митически песни. <i>Слънце и Грозданка</i> <i>Струна невяста</i> За самостоятелен прочит: <i>Слънчеви люлки и Драгана,</i> <i>Свети Никола и девет ламы, жениш ме, мамо, годиш</i> <i>ме</i> 1.2. Обредни песни. <i>Коледарски песни</i> <i>Лазарски песни</i> <i>Сватбени песни</i> 1.3. Трудови и битови песни. <i>Два са бора ред поредом расли</i> <i>У Недини слънце грее</i> За самостоятелен прочит: <i>Похвалил се Димо, Мило ми,</i> <i>мамо, драго ми, Байно ле Иване</i> 1.4. Юнашки песни. <i>Крали Марко освобождава три синджира роби</i> За самостоятелен прочит: <i>Разболял се Крали Марко</i> 1.5. Хайдушки песни. <i>Гората и Индже войвода</i> За самостоятелен прочит: <i>Калинова майчица, Чавдар</i> <i>през гора вървеше, Хайдушка смърт</i> 1.6. Исторически песни. <i>Даваш ли, даваш, Балканджи Йово</i> За самостоятелен прочит: <i>Слушайте, мало, голямо</i> 2. ХУДОЖЕСТВЕНА ЛИТЕРАТУРА. 2.1. Гласът на свободата. Христо Ботев, <i>Хайдути, Хаджи Димитър,</i> Иван Вазов, Из романа <i>Под игото (Гост, Радина вълне-</i> <i>ния) , Иде ли?</i> Михаил Бъчваров, <i>Пееше мама</i> За самостоятелен прочит:<i>Мавроди, Христо Ботев;</i> Вазов, Петър Бурлак-Вълканов, <i>Към Балкана</i> 2.2. Вдъхновени от народната песен. Пенчо Славейков, <i>Луд гидия</i> Таня Танасова, <i>Селска музика</i> За самостоятелен прочит: Асен Разцветников, <i>Събуди</i> <i>се ясно слънце, Александър Миланов, Магия</i> 2.3. И смешно, и тъжно. Алеко Константинов, <i>Бай Ганьо пътува</i> Елин Пелин, <i>Печена тиква</i> 2.4.Ако можеха да говорят. Емилиян Станев, <i>Майчини тревоги</i> Йордан Йовков, <i>По-малката сестра</i> За самостоятелен прочит: Михаил Садовяну, <i>В Местекъней</i></p>	<p>15</p> <p>10</p> <p>3</p> <p>3</p> <p>3</p>
-----------------------	---	--

VII КЛАС	<p>1. ИЗ БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА ПРЕДИ ОСВОБОЖДЕНИЕТО.</p> <p>За Българското възраждане – обзор Паисий Хилендарски, <i>История славянобългарская</i> Добри Чинтулов, <i>Вятър ечи, Балкан стене, Стани, стани, юнак балкански</i> <i>Стара майка се прощава със сина си</i> Петко Рачов Славейков, <i>Туй място, Татковина</i> Любен Каравелов, <i>Хубава си, моя горо</i> Христо Ботев, <i>На прощаване, Обесването на Васил Левски</i></p> <p>За самостоятелен прочит: Симеон Янев, <i>От върха на живота,</i> Петко Славейков, <i>даскалска поезия</i></p> <p>2. ИЗ БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО.</p> <p>За българската литература след Освобождението – обзор Иван Вазов, <i>Из Под игото (Представлението), Една българка, Опълченците на Шипка, Българският език</i> Алеко Константинов, <i>Бай Ганьо у Иречек</i> Пейо Яворов, <i>Заточеници</i> Елин Пелин, <i>По жътва, Ангелинка</i> Христо Смирненски, <i>Братчетата на Гаврош, Босоногите деца</i> Йордан Йовков, <i>По жицата</i> Елисавета Багряна, <i>Моята песен</i> Никола Вапцаров, <i>Пролет моя, моя бяла пролет</i></p> <p>За самостоятелен прочит: Багряна, <i>Славослов,</i> Вапцаров, <i>Пролет (Отвънка ухае на люляк...)</i></p> <p>3. ИЗ СЪВРЕМЕННА БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА.</p> <p>Йордан Радичков, <i>Марчо</i> Михаил Бъчваров, <i>Предание</i> Нико Стоянов, <i>Майчина поръка</i></p> <p>За самостоятелен прочит: Павел Вежинов, <i>В един есенен ден по шосето,</i> Петя Дубарова, <i>Слънцето златно</i></p>	<p>10</p> <p>20</p> <p>4</p>
----------	--	------------------------------

VIII КЛАС	<p>1. ЗА БЪЛГАРСКОТО ВЪЗРАЖДАНЕ – ПОРТРЕТИ, ДЕЛА И СЪБИТИЯ.</p>	10
	<p>2. ИЗ БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА ПРЕДИ ОСВОБОЖДЕНИЕТО. Петко Рачов Славейков, <i>Изворът на Белоногата</i> Любен Каравелов, <i>Из „Маминото детенце”</i> Христо Ботев, <i>Майце си</i></p>	
	<p>За самостоятелен прочит: Христо Ботев, <i>Патриот</i></p>	12
	<p>3. ИЗ БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО ДО ПЪРВАТА СВЕ-ТОВНА ВОЙНА. Александър Теодоров-Балан, <i>Из ...За мене си</i> Иван Вазов, <i>Из „Немили-недраги”, Из „Под игото” (Зелената кесия)</i> Алеко Константинов, <i>Из „До Чикаго и назад”</i> Елин Пелин, <i>Андрешко</i> Пенчо Славейков, <i>Неразделни, Сто двадесет души</i> Пейо Яворов, <i>Май, Вълшебница</i> Христо Смирненски, <i>Юноша</i></p>	
	<p>За самостоятелен прочит: Христо Смирненски, <i>Към висини</i></p>	4
	<p>4. ИЗ БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА МЕЖДУ ДВЕТЕ СВЕТОВНИ ВОЙНИ. Елисавета Багряна, <i>Потомка</i> Йордан Йовков, <i>Другоселец</i> Димитър Талев, <i>Златният ключ</i></p>	4
	<p>5. ИЗ СЪВРЕМЕННАТА БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА. Атанас Далчев, <i>Към родината</i> Блага Димитрова, <i>Родина</i> Андрей Германов, <i>Праскова пред дядовата къща в село Каваклий, Лозенградско</i></p>	4
	<p>За самостоятелен прочит: Николай Хайтов, <i>Ваню прави дувар</i></p>	
	<p>6. ИЗ ЛИТЕРАТУРАТА, СЪЗДАДЕНА ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕСЕЛНИЦИ В БЕСАРАБИЯ. Мишо Хаджийски, <i>Бежанци</i> Петър Бурлак-Вълканов, <i>Моите бесарабски българи</i> Нико Стоянов, <i>Моят род</i></p> <p>За самостоятелен прочит: Петър Бурлак-Вълканов, <i>Славослов на Андрей Германов</i></p>	

IX КЛАС	<p>1. КАМБАНАТА НА СВОБОДАТА. Основен проблем за преговор и обобщение на изученото в предишните класове: ИДЕЯТА ЗА СВОБОДА В НАРОДНОТО И ЛИЧНОТО ТВОРЧЕСТВО НА БЪЛГАРИТЕ. Анализ на народни песни и предания по избор на преподавателя. Нови творби по темата: Добри Чинтулов, <i>Българи юнаци</i> Христо Ботев, <i>Моята молитва</i> Иван Вазов, <i>Из романа „Под игото” (Пиянството на един народ)</i> Анализ на биографични текстове и спомени за българските писатели по избор на преподавателя.</p> <p>2. ЗА БЪЛГАРСКАТА ДУШЕВНОСТ. Основен проблем за преговор и обобщение на изученото в предишните класове: МНОГООБРАЗИЕТО В ПРОЯВЛЕНИЯТА НА БЪЛГАРСКАТА ДУШЕВНОСТ ВЪВ ФОЛКЛОРА И В ХУДОЖЕСТВЕНАТА ЛИТЕРАТУРА. Анализ на народни приказки, пословици и поговорки по избор на преподавателя. Нови творби по темата: Алеко Константинов, <i>Бай Ганьо на изложението в Прага</i> Елин Пелин, <i>На оня свят, Сиромашка радост,</i> Йордан Йовков, <i>Кошута</i> Мишо Хаджийски, <i>„Кръчмата на Мънзула”</i> За самостоятелен прочит: Елин Пелин, <i>Косачи</i> Георги Караславов, <i>Из романа „Снаха”.</i></p> <p>3. БЪЛГАРИНЪТ И ДРУГОСТТА. Основен проблем за преговор и обобщение на изученото в предишните класове: ИСТОРИЧЕСКИЯТ ОПИТ НА БЪЛГАРИНА В ДОСЕГА МУ С ДРУГОСТТА КАТО ОБЕКТ НА ЛИТЕРАТУРАТА. Позоваване на анекдоти и приказки с герои Хитър Петър и Настрадин Ходжа, на образа на врага в народното творчество и в художествената литература, на образа на европеец и американец в художествената литература. Нови творби по темата: Добри Войников, <i>Криворазбраната цивилизация</i> (преговор и откъс от първо действие) Захари Стоянов, <i>Благословена румънска земя</i> Пейо Яворов, <i>Арменци</i></p>	<p>4</p> <p>5</p> <p>15</p>
---------	---	-----------------------------

За самостоятелен прочит: Василе Александри, *Сержантът*, Тудор Аргези, *Надпис на селска къща*. Иван Вазов, *Соломоновският цирк* (откъс)

4. ПЪТЯТ КЪМ РОДИНАТА – ПЪТ КЪМ САМОПОЗНАНИЕ.

Основен проблем за преговор и обобщение на изученото в предишните класове: **ОБРАЗЪТ НА БЪЛГАРСКОТО КАТО РОДНО ВЪВ ФОЛКЛОРА И В ХУДОЖЕСТВЕНАТА ЛИТЕРАТУРА.**

Позоваване на изучени произведения по избор.

Нови творби по темата:

РОДИНА И ПРАРОДИНА

Алеко Константинов, *Какво? Швейцария ли?!*

Пейо Яворов, *Родина*

Петър Бурлак-Вълканов, *Край ти мой небесносин...*

Нико Стоянов, *Завинаги*

Георги Барбаров, *Молдова*

ДОМЪТ

Димчо Дебелянов, *Да се завърнеш..*

Андрей Германов, *У дома*

ЕЗИКЪТ И ПИСМЕНОСТТА

Кирил Христов, *Българската реч*

Илия Вълков, *Родно слово*

Таня Танасова-Тодорова, *Език мой роден*

ИСТОРИЧЕСКАТА ПАМЕТ

Петър Бурлак-Вълканов, *И попитах*

Нико Стоянов, *Нещо от Балкана*

Златомир Златанов, *Чедата на България*

За самостоятелен прочит: Петър Бурлак-Вълканов, *Ти пак ме зовеш*, Българи в чужбина, Георги Барбаров, *Молба*, Павел Матев, *Родна къща*, Нико Стоянов, *И ето стигнах*, Георги Константинов, *Похвално слово*, Таня Танасова, *Лазаровден в Болград*

15

V клас

<p style="text-align: center;">Субкомпетенции по класове V. клас</p>	<p style="text-align: center;">Ключови понятия, които следва да бъдат овладени въз основа на съдържанието</p>	<p style="text-align: center;">Препоръчителни дей- ности за обучение и оценяване</p>
<p><u>I. ЗНАНИЯ</u> Ученикът трябва да определи и назове:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Жанровата принадлежност на изучаваните творби; 2. Заглавията на изучаваните фолклорни творби; 3. Авторите и заглавията на изучаваните творби от художествената литература; 4. Сюжетното развитие в епическа творба. <p>Ученикът трябва да познава:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Различията в етническата и езиковата принадлежност на етносите, живеещи в Молдова; 2. Различията между фолклорна и литературна (авторска) словесност; 3. Основните фолклорни и литературни образи, които изграждат представата за българското като родно: родина и прародина, език, бит. 4. Спецификата на митологичната и фолклорната представа за света. 5. Спецификата на алегоричните образи. <p>Ученикът трябва да открие и коментира:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Епизодите и конфликта в епическа творба; 2. Време и място на действието; 	<p>Фолклор и художествена литература</p> <p>Приказка (вълшебна, битова, за животни), фантастично изобразяване, въображение, фантазия, легенда, предание, анекдот, поговорка, пословица</p> <p>разказ</p> <p>сюжет</p> <p>Етническа общност, родова общност, традиции и ценности на родовия свят, семейство, кръвна връзка, брачна връзка, наследство, синовен дълг, родителски дълг.</p> <p>Фолклорна приказка, авторска приказка.</p> <p>Родина, прародина – географски и духовни очертания.</p> <p>Басня, алегория, поука</p> <p>Епизод, конфликт</p> <p>Време и място на действието; митическо време, реално и въобразяемо (фантастично) пространство</p> <p>За най-малкия брат, за умния и глупавия герой и др.</p> <p>Олицетворение</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да определи жанровата принадлежност на произведенията чрез общуване с различни видове словесност и съпоставката между тях. 2. Да назове заглавията (и авторите) на изучаваните творби като доказателство за ориентиране в задължителната учебна програма. 3. Да определи основните моменти от повествованието в тяхната логическа последователност. 4. Да изрази познаване и мнение относно различията в бита и традициите на етносите в Молдова. 5. Да открие в изучените произведения образи на българското като родно. 6. Да формулира поуката на баснята чрез откриване на опозиционната роля на художествените образи в нея. 7. Да открие и озаглави епизодите, да коментира приказните мотиви в българска приказка в съпоставка с приказки на етносите в Молдова.

<p>3. Приказните мотиви в българската народна приказка и сходството им с приказките на другите етноси.</p> <p>4. Различните етнически образи във фолклорния свят.</p> <p>5. Ценностите, съхранени във фолклора.</p> <p>6. Героите и техните качества в авторско литературно произведение.</p> <p>7. Картини и емоционални внушения на лирическа творба.</p> <p>8. Ролята на портретното описание в епическа творба.</p> <p>9. Ролята на тропите и фигурите в изграждането на художествения свят.</p> <p>Ученикът трябва да усвои знания за комуникативния модел на типовете словесност и особеностите на тяхната художествена образност.</p> <p>Ученикът трябва да научи наизуст: Стихотворението „Де е България” от Иван Вазов; Една басня по избор; Едно стихотворение от бесарабски автор по избор.</p>	<p>Портрет на героя</p> <p>Епитет, сравнение, антитеза</p> <p>Говорещ и слушащ</p> <p>Автор-текст-читател</p> <p>Образен свят</p>	<p>8. Да наблюдава и коментира прояви на различно отношение към моралните ценности и да заеме позиция спрямо тях.</p> <p>9. Да прилага усвоени елементи на анализ на художествения текст с оглед осмисляне на условността на художествения свят.</p> <p>10. Да илюстрира приказка или авторска творба.</p> <p>11. Да защити ролята си на говорещ и слушащ; да назовава различията между автор и разказвач.</p> <p>12. Да докаже разбиране за богатия емоционален и идеен свят на творбата чрез изразителното ѝ изпълнение.</p>
---	---	--

<p><u>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ)</u></p> <p>1. Ученикът трябва да осмисли:</p> <ul style="list-style-type: none"> - връзката и различието между реален и художествен свят; - основните принципи в българската и общочовешката морална система чрез проявленията им в изучаваните текстове; - ролята на кръвната връзка, на наследството и традициите в ценностния свят на българина, осъзнавайки тяхната универсалност; - различията между нравствените норми в архаичното време и съвременността; - нравствените норми като задължителни и регулиращи човешките взаимоотношения. <p>2. Ученикът трябва да разбира и коментира:</p> <ul style="list-style-type: none"> - същността на приказните и на литературните герои като носители на определени черти и идеи; - различните функции на героите: главен, второстепенен, помощник, вредител; - образната система в лирическа творба, нейния емоционален и идеен свят. <p>3. Ученикът трябва да овладее и развие уменията си за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - преразказ на текст; - устен отговор на литературен въпрос; 	<p>Художествена условност</p> <p>Нравствено/безнравствено; добро/зло; справедливо/несправедливо</p> <p>Синовен дълг, родителски дълг</p> <p>Общочовешки ценности</p> <p>Добро, зло, красиво, грозно, справедливо, несправедливо, състрадание и взаимопомощ, егоизъм и др.</p> <p>Герой – антигерой, помощник – вредител</p> <p>Подробен преразказ</p> <p>Описание и повествование</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да съпоставя реална случка от живота със случка от художествената творба. 2. Да открие в художествения текст белезите на историчност в събитията и постъпките на героите. 3. Да посочи непреходното в ценностната система, защитена в творбата. 4. Да съпостави нравствени модели от литературата със свои житейски наблюдения. 5. Да оперира с етичните понятия адекватно на вложените идеи в творбата. 6. Да определя мястото на героя в системата от художествени образи. 7. Да преразкаже текст по ключови думи и изрази. 8. Да преразкаже епизод; да отговори устно на литературен въпрос, като се стреми към точност и логичност на изказа. 9. Да участва в диалог върху сюжета и героите на самостоятелно прочетено произведение. 10. Да избере своя комуникативна стратегия при разказване на житейска случка или прочетен художествен текст с цел да интригува и забавлява.
--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> - описване на обстановка, природна картина, постъпки на герои, хора и взаимоотношенията между тях; - разказва случки (действителни и въображаеми); - устно разсъждение по литературен и житейски проблем; - да пише кратък описателен и повествователен текст. 		<p>11. Да напише кратък текст описание (на животно, предмет, на реална или въображаема личност и пр.) или повествование(по преживяно, от произведение и др.)</p>
<p><u>III. ОТНОШЕНИЯ</u></p> <p>1. Ученикът трябва да формира у себе си:</p> <ul style="list-style-type: none"> - лично мотивирано положително отношение към уроците по литература; - стремеж към опознаване на духовния свят на българина в неговото историческо и съвременно проявление. - интерес към литературата и културата на другите етноси в Молдова; <p>2. Ученикът трябва да проявява:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уважение и почит към своя етнос и готовност да съхрани изконните му нравствени ценности и традиции; - уважение и почит към литературата и културата на другите етноси в Молдова; - разбиране и толерантност към различието, произтичащо от спецификата на типа менталност на всеки народ. 		<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да изрази свое мнение относно избор на стратегия за учене, стимулирана и подкрепяна от учителя. 2. Да изрази искрено мнение относно своите представи за българското като родно. 3. Да съпостави и коментира текст, традиции, празници и др. на другите етноси, показвайки уважение, разбиране и съпричастие. 4. Да участва в празник, инсценировка и пр., в които „живеят” българските традиции. 5. Да спокаже познаване и съпричастие към индивидуалността на свой приятел или към характерните черти на „другия” етнос . 6. Да прояви толерантно отношение към „другостта”, като изрази емоционално съпричастие и готовност за помощ и съдействие.

VI. клас

<p style="text-align: center;">Субкомпетенции по класове VI. клас</p>	<p style="text-align: center;">Ключови понятия, които следва да бъдат овладени въз основа на съдържанието</p>	<p style="text-align: center;">Препоръчителни дейности за обучение и оценяване</p>
<p>I. ЗНАНИЯ 1. Ученикът трябва да познава и назова:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Начина на създаване и разпространяване на народната песен; - жанровата същност на народната песен; - тематичното многообразие на народните песни; - разнообразието от мотиви в народните песни; - обичаите и обредите, които народните песни съпровождат; - имената на героите, възпети в народните песни; - имената на известни български народни певци от България и Бесарабия; - автори и произведения, интерпретиращи мотиви от народното творчество. <p>2. Ученикът трябва да определя и обясни:</p> <ul style="list-style-type: none"> - особеностите на конкретно-историческото като основа на историческите народни песни; - историческото време, отразено в произведенията на изучаваните автори; - мотивите в авторските творби, интерпретиращи идеята за българската свобода; - душевното състояние на героите и обстоятелствата, които го поражда; - поведението на героите и мотивите за него. 	<p>Народна песен; митически, юнашки, обредни, трудови, битови, исторически, хайдушки народни песни Народна балада Постоянен епитет Образен паралелизъм Отрицателно сравнение Повторение Хипербола Епическо произведение Епически герой Характеристика на литературен герой (портрет, постъпки, душевно състояние, биография) Пейзаж</p> <p>Епическо произведение, епически герой Характеристика на герой от епическо произведение: пряка, непряка (портрет, биография, постъпки, душевно състояние, реч на героя)</p> <p>Основни понятия, свързани с нравствената характеристика на героите от епическо произведение: Благородство, състрадание, доброта, отзивчивост и антиномните им: жестокосърдечие, високомерие, пренебрежителност, надменност и др.</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да чете и преразкаже епическа народна песен или откъс от епическо авторско произведение; - да определи жанра и вида на народната песен; жанра на авторска творба; - да разкаже за обичаите и обредите на българите от личен опит, по прочетена книга или по разказ на възрастните; - да сравни народна песен и авторско произведение и да посочи елементите, които ги сближават. - да открие и посочи бележите на историческото време в епическите народни песни и в авторските произведения; - да назове чертите на героите и похватите за тяхното изграждане;

<p>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ)</p> <p>1. Ученикът трябва да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - разбира и обяснява ролята на народната песен в историческата съдба и в бита на българите; - разбира и обяснява ролята на народната песен за съхраняване на идентичността на българите в Молдова; - съпоставя обреди и обичаи и интерпретира близки мотиви в народното творчество на етносите, живеещи в Молдова; - коментира конкретноисторическите и универсалните ценности, вложени в народните песни; - осъзнава причинно-следствените връзки на основните моменти в епически художествен текст; - определя мястото на героите в системата от образи. - открива и интерпретира авторската позиция към изобразеното; - да създава писмен текст – описание, повествование, разсъждение. <p>2. Ученикът трябва да оцени и направи изводи за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - мотивите в народните песни като свидетелство за устойчивите модели на българското; - ролята на художествената образност в идейния свят на произведението; - изконните български нравствени ценности; 		<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да сподели лични наблюдения относно ролята на народните песни в живота на българите; - да съпостави и отвори общото и различното в близки по сюжет и мотиви народни песни на етносите, живеещи в Молдова; - да изрази мнение относно качествата на героите, коментирайки тяхната общо-значимост; - да преразкаже епизодите от епическа творба в тяхната последователност; - да напише съчинение, спазвайки характеристиките на видовете текст. - да работи с текста на художественото произведение, откривайки изразните средства и коментирайки тяхната роля; - да коментира героите, изразявайки позиция спрямо тяхното поведение.
---	--	---

<ul style="list-style-type: none"> - ролята на нравствените категории <i>добро</i> и <i>зло</i>, съпоставяйки произведения от народното и личното творчество; - значението на народната песен за художествените постижения в индивидуалното творчество. - взаимовръзката „човек/природа” 		
<p><u>III. ОТНОШЕНИЯ</u></p> <p>1. Ученикът трябва да формира у себе си:</p> <ul style="list-style-type: none"> - лично мотивирано положително отношение към уроците по литература; - стремеж към опознаване на песенното народно творчество на българина. - интерес към авторските творби и способност да приеме вложените в тях нравствени ценности за свое житейско поведение. - интерес към литературата и културата на другите етноси в Молдова; <p>2. Ученикът трябва да проявява:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уважение и почит към своя етнос и готовност да съхрани изконните му нравствени ценности и традиции; - уважение и почит към литературата и културата на другите етноси в Молдова; - разбиране и толерантност към различието, произтичащо от спецификата в типа менталност на всеки народ. 		<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да изрази свое мнение относно избор на стратегия за учене, стимулирана и подкрепяна от учителя. 2. Да изрази искрено мнение относно своите представи за българското като родно. 3. Да съпостави и коментира текст, традиции, празници, обичаи, ритуали и др. на другите етноси, показвайки уважение, разбиране и съпричастие. 4. Да участва в празник, инсценировки и пр., в които „живеят” българските традиции. 5. Да спокаже познаване и съпричастие към индивидуалността на свой приятел или към характерните черти на „другия” етнос . 6. Да прояви толерантно отношение към „другостта”, като изрази емоционално съпричастие и готовност за помощ и съдействие.

VII. клас

<p style="text-align: center;">Субкомпетенции по класове VII. клас</p>	<p style="text-align: center;">Ключови понятия, които следва да бъдат овладени въз основа на съдържанието</p>	<p style="text-align: center;">Препоръчителни дейности за обучаване и оценяване</p>
<p>I. ЗНАНИЕ Ученикът трябва да познава:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Основните черти на Българското възраждане. - Личността на Паисий като първи възрожденец и възрожденските идеи, вложени в Предисловието на Историята. - Възрожденския образ на родното, българското в поетическите творби на Добри Чинтулов, Петко Р. Славейков, Любен Каравелов и Христо Ботев. - Основните особености на българската литература след Освобождението. - Образът на предосвободенския българин във Вазовите творби „Една българка” и Представлението” от „Под игото”. - Героичното в проявленията на българина-опълченец от одата „Опълченците на Шипка”. - Вазовото отношение към българския език от едноименното стихотворение като висш израз на родолюбие. - Епическите образи, изграждащи представа за следосвободенските процеси в българското общество. - Разнообразието на лирическото преживяване в поезията от Освобождението до Втората световна война. 	<p>Исторически период Литературен период Историческа съдба на народа Лирически герой/Лирически говорител Изповед Тема и идея на литературно произведение Сюжет и композиция на епическо литературно произведение: експозиция, завръзка, кулминация, развързка, епилог, ретроспекция Поема Ода Композиционни особености на лироепическа и лирическа творба Тропи и фигури: епитет, сравнение, олицетворение, метафора, метонимия; анафора, антитеза, градация, инверсия Пейзаж в лирическо и епическо произведение. Художествен детайл</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ul style="list-style-type: none"> Да чете литературните творби и да вниква в лексикалното значение на думите – в тяхната пряка и преносна употреба. Да изброи произведения, в които е изграден моделът на българското от различни времена. Да открие и обясни контекстовото значение на тропите и фигурите. Да чете по роли епически произведения. Да отговори на репродуктивни и проблемни въпроси. Да съпостави моменти от биографията на автора с изображението в творбата. Да чете и коментира изказвания за автора и произведенията на негови съвременници и на съвременни литературни историци и критици. Да изпълни изразително лирическа творба, доказвайки дълбочината на възприемането ѝ. Да съпостави художествени илюстрации и литературно произведение. Да защити в реферат своя позиция по общозначим проблем. Да участва с конкретна задача в работата на група по време на урока. Да участва в извънкласна дейност, свързана с юбилейни дати от историята и литературата.

<p>-Образи и идеи в произведенията на автори от България и Бесарабия.</p> <p>Ученикът да научи наизуст: Едно стихотворение от Чинтулов по избор, Откъс от поемата „На прощаване”, Стихотворението „Българският език”.</p>		
<p>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ) Ученикът трябва да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Покаже разбиране на водещите възрожденски идеи в българското общество през Възраждането и в литературата. - Открие и обясни връзката между обществените настроения през Възраждането и литературата Интерпретира образа на предосвобожденския българин като единство на обективното и субективното (авторското). - Определи темата и идеята на изучаваните епически произведения. - Докаже разбиране на сюжетните и композиционните особености на епическа творба. - Раздели на епизоди епическа творба. - Използва адекватно понятието лирически герой в различието му от понятието лирически говорител. - Докаже разбиране за времето и мястото на действието в епическо произведение. - Съпостави и открие общото и различното у авторите, интерпретиращи близки теми. - Привлече като илюстрация на разсъжденията си произведения, предназначени за извънкласно четене. 		<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <p>Да тълкува литературен текст, в който намират отражение възрожденски идеи.</p> <p>Да посочи най-важните събития от Възраждането.</p> <p>Да отговаря на въпроси, свързани със сюжета и композицията на епическа творба.</p> <p>Да коментира мястото на епизоди с оглед на композиционните и идейните особености на творбата.</p> <p>Да отговаря на въпроси, свързани с историческото време и с художественото време на творбата.</p> <p>Да докаже разбиране на идейно-емоционалния свят на лирическа творба чрез изразителното ѝ изпълнение.</p> <p>Да коментира специфичното на авторския стил.</p> <p>Да подготви писмена работа върху творба, предназначена за самостоятелно четене.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Владее и прилага уменията си за устен и писмен отговор на литературен въпрос. - Пише съчинение по преживяване, съчинение описание, повествование и разсъждение. - Преразказва сбито и подробно епически текст (писмено и устно) - (Се) ориентира в структурата на учебника и да ползва адекватно различни писмени свидетелства, публикувани в него. 		<p>Да подготви устно изказване, да участва в рецитал.</p> <p>Самостоятелно да подбере илюстрации (или сам да създаде такива) към епическо произведение.</p>
<p>III. ОТНОШЕНИЕ От ученика се очаква да изгради у себе си:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Способност да съпреживява, възприемайки адекватно емоционалния свят на творбата. - Интерес към „българските времена” и тяхното пресъздаване в литературата. - Система за разбиране и интерпретиране на елементи от художествена творба. - Почит и уважение към българските личности – в живота и в литературата. - Потребност да опознае други области от българската култура. - Уважение към литературното наследство на българите, създадено в България и Бесарабия. 		<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да изрази свое мнение относно избор на стратегия за учене, стимулирана и подкрепяна от учителя. 2. Да изрази искрено мнение относно своите представи за българското като родно. 3. Да съпостави и коментира текст, традиции, празници, обичаи, ритуали и др. на другите етноси, показвайки уважение, разбиране и съпричастие. 4. Да изготви нагледни материали по повод Деня на народните будители и др 5. Да участва в празник, инсценировки и пр., по произведения на бесарабски автори.

VIII. клас

Субкомпетенции по класове VIII. клас	Ключови понятия, които следва да бъдат овладени въз основа на съдържанието	Препоръчителни дейности за обучение и оценяване
<p>I. ЗНАНИЯ</p> <p>1. Ученикът трябва да познава и назова:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Основните черти на Българското възраждане като универсално културно явление. - Имената и делата на българските възрожденци – будители: свещеници, писатели, учители, художници, и обществени дейци. - Възрожденския образ на родното, българското в творбите на Петко Р. Славейков, Любен Каравелов и Христо Ботев. - разликата между хумора, сатирата и иронията; - основните автори и произведения на българската литература след Освобождението до края на първата Световна война; - Идеолозите на българския модернизъм: д-р Кр. Кръстев, Пенчо Славейков, П. Тодоров, П. Яворов. <p>Епическите образи, изграждащи представа за следосвобожденските процеси в българското общество и за непрекъснатостта на нравственните ценности на българина.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Разнообразието на образите и мотивите в лирическото преживяване на любовта към Родината и прародината в произведенията на автори от България и Бесарабия. 	<p>Повест Хумор Ирония Сатира Художествена истина и художествена измислица Прототип Пътепис Балада Символ</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ul style="list-style-type: none"> Да се запознаят с най-важните моменти от житейската и творческата биография на възрожденските автори ; да коментират фактите от биографията им в контекста на епохата и като поведението на българите; Да съпостави моменти от биографията на автора с изобразеното в творбата. Да чете и коментира изказвания за автора и произведението на негови съвременници и на съвременни литературни критици; Да изброи произведения, в които е изграден моделът на българското от различни времена. Да открие и обясни контекстовото значение на тропите и фигурите. Да отговори на репродуктивни и проблемни въпроси. Да наблюдава родовите особености на конкретна творба. <ul style="list-style-type: none"> - Да съпоставя общи мотиви и теми в епически и лирически творби, за да открива различията и спецификата на авторския стил. - Да открива художествения детайл в епическа и лирическа творба като елемент от пейзажа, душевността на героите, - портретното описание на героите.

<p>2. Ученикът трябва да определи и обясни:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поемата на Славейков като проникване в народопсихологията: художествено отражение на българското отношение към света и човешките стойности; - образа на Гергана като олицетворение на идеала на българката; - повестта „Маминото дете“ като проблематизация на сляпата родителска обич; - образите на антигерои в българската възрожденска система координат; - съотношението на историческото и художественото в повестта „Немили –недраги“ и други творби на Иван Вазов; -символното значение на художествените образи; 		<ul style="list-style-type: none"> - Да съпоставя лирически текстове с мажорна и минорна емоционална доминанта, като обосновава емоционалното звучене чрез особеностите на лексиката и нейната изразително-изобразителна сила. - Да открива връзките между: - художествен детайл и социалната характеристика на образа; - художествен детайл и душевността на героя; - художествен детайл и авторовото отношение.
<p>II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ)</p> <p>1. Ученикът трябва да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да интерпретира опозицията свое/чуждо в българския литературен процес. - да интерпретира художественото и историческото в творчеството на Иван Вазов; - да открива и да интерпретира в „Немили-недраги“сложното съчетание на реализъм, патриотичен пагос, лиризъм и хумор; - да извлича информацията от художествените текстове за начина на живот и нравствените ценности през Възраждането на българите от различни социални групи; 		<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да тълкува литературен текст, в който намират отражение възрожденски идеи. - Да посочи най-важните събития от Възраждането. - Да отговаря на въпроси, свързани със сюжета и композицията на епическа творба. <p>Да търси и записва на различни вярвания, предания и легенди, свързани с местни забележителности, предци, митологични герои и пр., народни песни, обичаи и обреди.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да коментира в прочетените произведения нарушенията на ценностите на родовия свят и възстановяването им;

<p>Да коментира типичното и особеното;</p> <p>Да интерпретира пътеписа до „Чикаго и назад” чрез съотношението българско –европейско и българско –американско;</p> <p>- (Се) ориентира в структурата на учебника и да ползва адекватно различни писмени свидетелства, публикувани в него.</p> <p>Владее и прилага уменията си за устен и писмен отговор на литературен въпрос.</p> <p>2. Ученикът трябва да оцени и направи изводи за:</p> <p>- конфликта на Гергана и везира като сблъсък между културите и личните ценностни системи;</p> <p>- Противоречивите Вазови модели на героичното.</p> <p>- Вазовите послания относно проблема за „високата цел и недостойните средства”;</p> <p>- различните български модели поведение в чужбина, описани в „До Чикаго и назад”: на Алеко, на Бай Ганьо и др.</p> <p>Ученикът да научи наизуст: Едно стихотворение от П. Яворов (по избор), на Атанас Далчев „Родината”, на Нико Стоянов „Моят род”.</p>		<p>- Да коментира българските морални принципи.</p> <p>- Да открива в литературни произведения образи на родното.</p> <p>- Да разпознава различните аспекти на образите на родното.</p> <p>- Да коментира художественото и историческото и прототипните образи .</p> <p>- Да определи темата и идеята на изучаваните епически произведения.</p> <p>- Да докаже разбиране на сюжетните и композиционните особености на епическа творба.</p> <p>- Да съпостави общото и различното у авторите, интерпретиращи близки теми.</p> <p>- Да привлече като илюстрация на разсъжденията си по-рано изучаваните произведения, а и предназначени за извънкласно четене.</p> <p>- Да преразказва сбито и подробно епически текст (писмено и устно)</p> <p>Да пише съчинение по преживяване, съчинение описание, повествование и разсъждение.</p>
--	--	--

<p>III. ОТНОШЕНИЯ</p> <p>1. Ученикът трябва да формира у себе си:</p> <ul style="list-style-type: none"> - лично мотивирано положително отношение към уроците по литература; - интерес към авторските творби и способност да приеме вложените в тях нравствени ценности за свое житейско поведение. - интерес към литературата и културата на другите етноси в Молдова; <p>2. Ученикът трябва да проявява:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уважение и почит към своя етнос и готовност да съхрани изконните му нравствени ценности и традиции; - уважение и почит към литературата и културата на другите етноси в Молдова; - разбиране и толерантност към различието, произтичащо от спецификата в типа менталност на всеки народ. 		<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да изрази свое мнение относно избор на стратегия за учене, стимулирана и подкрепяна от учителя. 2. Да изрази искрено мнение относно своите представи за българското като родно. 3. Да съпостави и коментира текст, традиции, празници, обичаи, ритуали и др. на другите етноси, показвайки уважение, разбиране и съпричастие. 4. Да участва в празник, инсценировки и пр., в които „живеят“ българските традиции. 5. Да спокаже познаване и съпричастие към индивидуалността на свой приятел или към характерните черти на „другия“ етнос . 6. Да прояви толерантно отношение към „другостта“, като изрази емоционално съпричастие и готовност за помощ и съдействие.
---	--	--

IX. КЛАС

<p style="text-align: center;">Субкомпетенции по класове IX. клас</p>	<p style="text-align: center;">Ключови понятия, които следва да бъдат овладени въз основа на съдържанието</p>	<p style="text-align: center;">Препоръчителни дейности за обучение и оценяване</p>
<p>I. ЗНАНИЯ</p> <p>1. Ученикът трябва да познава и назове:</p> <ul style="list-style-type: none"> - основни автори и произведения на българската литература и обяснява ролята им в историята и култура а на българския народ; 	<p>Литературни родове и видове. Повест. Гротеска. Ирония. Поетическа сатира. Пътепис. Химн. Автор и повествовател. Лирически герой. Антитеза.</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <p>Да определят основен конфликт в художествен текст и да разчитат авторските послания за разрешаване на различни хуманитарни проблеми</p>

<p>- да покаже разбиране на водещите възрожденски идеи в българското общество и в литературата.</p> <p>- основните характеристики на българския модален характер, отразен в литературата;</p> <p>- да познава в основни черти типология на националните герои, разкрита в изучаваните текстове</p> <p>- основните опозиции, по които се противопоставя българското и чуждото (Другото) в литературните творби;</p> <p>-основните български ценности, които сглобяват и обвързват понятията Родината и Прародината: род, родната къща, традиции, езикът и писменността, историческата памет,</p>		<p>Да откриват актуалната проблематика в изучаваните творби и да я съпоставят с подобната проблематика в други изучавани литератури</p> <p>Да намира общите черти в литературните произведения от определен исторически период.</p> <p>Да открива мотивите, общи за творчеството на писателя или на група автори.</p> <p>Да описва особеностите на художествения свят, създаван от творбата (историческа епоха, символи, герои, ценности, обществена и нравствена проблематика, основни конфликти, бит и т.п.).</p> <p>Да открива нравствената проблематика в епическите творби на автор или група писатели.</p> <p>Да проследява динамиката на чувствата, поетическите мотиви и идеите в лирическите творби.</p> <p>Да осмисля чрез изучаваните текстове националните ценности и идеали в контекста на общочовешката морална система</p> <p>Да постига концептуално осмисляне на художественото произведение, анализирайки фрагменти от текста.</p>
---	--	--

II. СПОСОБНОСТИ (УМЕНИЯ)

1. Ученикът трябва да:

Да определя жанра на литературното произведение.

Да намира особеностите на този жанр в композиционната и стилистическата структура на текста.

Да свързва избора на жанра с естетическите търсения на времето и с авторската концепция.

- Открива и обяснява връзката между обществените настроения през Възраждането и литературата

- анализира художествените образи като вариации на българския модален характер и като единство на обективното и субективното (авторското).

- анализира и коментира изображението на българския свят в творби от българската литературна класика;

- интерпретира опозицията свое/чуждо в българския литературен процес; коментира осмислено проблема *българинът и другостта*.

- пише есе по литературни, нравствени естетически, исторически и философски теми и проблеми.

- разработва доклади и реферати.

- създава публицистични жанрове - очерк интервю, автоинтервю, статия.

чете изразително литературна творба или фрагмент от нея

На ученика трябва да се даде възможност:

Да прави характеристика на герой от епическо произведение

Да създава основните публицистични жанрове — информационна бележка, репортаж.

Да създава делови материали — молба, автобиография, писмо.

Да редактира свой и чужд текст.

Да съпоставя литературни произведения с творби на други изкуства.

Да разпознават в изучаваните творби различни аспекти и образи на родното, като коментират ролята им за изграждане на националното самосъзнание.

Да откриват поетически фигури и тропи в литературни текстове и да ги коментират откъм функцията им

Да извежда народно-психологически идеи от литературните текстове.

Да разпознават разнообразни интерпретации на общочовешката проблематика в литературата, живописа, музиката, театъра, киното

Да подбере и синтезира текстове материал от Интернет по зададен проблем или критерии.

Да подготви публично изказване на литературна или общокултурна тема.

<p>1. Ученикът трябва да оцени и направи изводи за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - художествени образи от българската литература като носители на символния смисъл за определени качества и модели поведение; - многообразието на възприятията на ключовите идеи на българската литература; - общото и специфичното в разработване на общочовешките теми в изучаваните творби от българската, руската и молдовската литератури - изразително изпълнение на лирически и епически текст; - качеството на своя или създадения от съучениците му текст по зададени параметри или есе на свободна тема. 		<p>Да проучи литературен или културен проблем и да създаде доклад, реферат и др., да защитава реферата. Да създава интерпретативен текст (фрагмент от текст или цялостен писмен текст) на литературна и общокултурна проблематика; да решава проблемни въпроси); да работи в екип върху задачи от различен тип; самостоятелно да интерпретира непознат текст; изразително да чете и декламира текст; да участва в проект/или да създава проект</p>
<p><u>III. ОТНОШЕНИЯ</u></p> <p>1. Ученикът трябва да формира у себе си:</p> <ul style="list-style-type: none"> - лично мотивирано положително отношение към уроците по литература; - стремеж към опознаване на песенното народно творчество на българина. - интерес към авторските творби и способност да приеме вложените в тях нравствени ценности за свое житейско поведение. - интерес към литературата и културата на другите етноси в Молдова; <p>2. Ученикът трябва да проявява:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уважение и почит към своя етнос и готовност да съхрани изконните му нравствени ценности и традиции; 		<p>На ученика трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да изрази свое мнение относно избор на стратегия за учене, стимулирана и подкрепяна от учителя. 2. Да изрази искрено мнение относно своите представи за българското като родно. 3. Да съпостави и коментира текст, традиции, празници, обичаи, ритуали и др. на другите етноси, показвайки уважение, разбиране и съпричастие. 4. Да участва в празник, инсценировка и пр., в които „живеят“ българските традиции. 5. Да сподели познание и съпричастие към индивидуалността на свой приятел или към характерните черти на „другия“ етнос.

<p>- уважение и почит към литературата и културата на другите етноси в Молдова; - разбиране и толерантност към различието, произтичащо от спецификата в типа менталност на всеки народ.</p>		<p>6. Да прояви толерантно отношение към „другостта”, като изрази емоционално съпричастие и готовност за помощ и съдействие.</p>
---	--	--

VII. Дидактически стратегии

Родноезиковото обучение се основава на комуникативния подход, който в най-голяма степен отговаря на принципите на хуманизация, демократизация и активизация на познавателните възможности в процеса на учене. При този подход ученикът е не само обект, но и субект на обучението. Речевата дейност на учениците е цел, съдържание, форма и средство на обучението. Отделяме следните принципи в родноезиковото обучение: лингвистични, лингводидактични и общодидактични.

Целите на литературното образование предпоставят и методически замисъл. Отношението между целите и средствата за тяхното постигане в литературния образователен дискурс се определя от: ролята на художествения текст за развитие на възможностите на учениците за четене, слушане, говорене и писане (репродуктивни и продуктивни дейности), ролята на възможностите за четене, слушане, говорене и писане в процеса на осмисляне на художествения текст.

Вътрешната логика (взаимосвързаност, реципрочност) на тази постановка определя и методическия апарат, за да се направи общуването с литературната творба постижимо и съответно на литературното училищно образование.

Препоръчителен методически апарат за осмисляне на литературния /фолклорния/ текст:

1. Предтекстови задачи:

- за създаване на психологическата и емоционална нагласа за четене /слушане/ на литературния /фолклорния/ текст и за осмисляне на съдържанието му;
- за изява на първоначалното възприятие на творбата,
- за ориентиране в жанровата и специфика,
- за определяне композиционните особености на текста,
- за стимулиране на познавателния интерес към лексико-семантичното богатство на творбата,
- за насочване вниманието към номинативните единици от национално-културния компонент,
- за гарантиране на междуетников диалог/комплексно използване на литературни, исторически и културологични знания/.

2. Текстови задачи:

- за задълбочаване на читателските възприятия по посока на осмисляне на идейно-художествената същност на творбата /тема, персонажи, изобразително-изразителна сила на езика, общочовешки идеи/, - за осмисляне на логическата структура на творбата, - за развитие на уменията за диалогична и монологична реч, - за преразказ и коментар на текст, - за план на изказване /устно и писмено/ по текст, подчинен на определена комуникативна насоченост, - за контекстуално осмисляне на характерни езикови единици /фразеологизми, словосъчетания, изречения/, - за наблюдение върху метафоричната употреба на думите.

3. Следтекстови задачи:

- за осмисляне на литературното /фолклорното/ произведение като цяло / функциите на персонажите, авторовото отношение, общочовешките идеи/, - за писмен преразказ, отговор на проблемен въпрос, анотация за научен /литературно-критически текст/, - за съставяне на план на изказване и реализиране на изказването (за героите, за езика на творбата, за авторовата позиция и пр).

Методически апарат следва да гарантира такъв подбор на упражнения и задачи, чрез който да се развиват мисловните процеси (анализ, синтез, систематизация на закономерностите).

VIII. Стратегии за оценяване

Най-важните обекти при оценяването на резултатите от родноезиковото обучение са общоречевите умения и навици / говорене, четене, слушане, писмо/.

Общи положения:

1. Оценката на устната и писмената свързана реч включва два аспекта: съдържанието на текста се оценява по следните параметри: съответствие на текста (изказването на ученика), на темата и основната мисъл.

2. Четенето се оценява по степента на съзнателното възприемане, правилността, скоростта, гладкостта и изразителността.

3. Граматическите и правописните знания се оценяват според спазването на правописните норми. Общата оценка на усвояването на речевата тема се поставя по текста, към който се дават редица задачи. Общият резултат се изчислява по десетобалната система.

1. Критерии, удостоверяващи наличието на основни знания и базисни умения:

- проверка степента на овладяност на съдържанието на изучен текст, като се изисква:
- цялостно изложение на съдържанието, предаване на отделни фрагменти от съдържанието, отговори на конкретни въпроси;

- проверка на ориентираността във връзките между съдържанието на творбата и обществено-културната среда на нейното пораждане и възприемане, назоваване на автора, определяне на жанра, на времето и мястото на действие, на нравственото поведение на героите;
- проверка на ориентираността в художествената условност -автор (разказвач), изобразително-изразителна реч;
- проверка на ориентираността в различните типове художествени изказвания -описание, повествование, диалог, лирически монолог, авторова реч;
- проверка на уменията да се разбира достъпен научен текст (литературно-критически или по друг предмет на обучение на български език).

2. Критерии, удостоверяващи степените на възприемане на художествен текст (в съответствие с приетите в психологията четири нива на разбиране на речевото съобщение):

- 1 ниво - отговор на въпроси от типа на «За какво /за кого/ се говори в текста?»;
- 2 ниво -«Какво се говори / изразява, впушава/ в текста?»;
- 3 ниво - «За какво /за кого/, какво и как се говори и текста?»;
- 4 ниво - «За какво, какво, как и с каква цел се говори в текста?».

Критериите, удостоверяващи знанията и уменията по предмета, са взаимосвързани с критериите за комуникативната компетентност по български език и литература. Те следва да бъдат насочени към установяване равнището на речева дейност в аспектите: лингвистични и лингво-социокултурни компетенции.

Лингвистични компетенции - основа на речевата дейност и на способността за разбиране на литературния текст.

Лингвосоциокултурни компетенции - усвояване на факти, норми и ценности от българската култура, отразени в литературата и имащи значение за разбиране на литературата.

Оценяването в края на учебната година се прави с цел да прояви равнището на постигане на субкомпетентностите, заложи в курикулума за съответния клас.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Rațeeva E. Literatura bulgară ca modalitate de educație interculturală (în baza manualelor pentru școlile cu elevi de naționalitatea bulgară). În: / Didactica Pro, №2(30), Chișinau, 2005.
2. Аретов Н. Писателят далеч от дома (Предварителни размисли за българската възрожденска литература, създавана в емиграция). №3-4, Български език и литература. 1997.
3. Базовый куррикулум. Нормативные документы. 1998 г
4. Базовый куррикулум. Нормативные документы. Кишинэу: ИППИ, 1998.
5. Быстрова Е.А., Черкезова М. В. О филологическом образовании в школе. В: Педагогика. 1997, № 6, с. 43-49.
6. Быстрова Е.А., Черкезова М.Ф. О филологическом образовании в школе. В: Педагогика. 1997, №6.
7. Величко Л.И. Работа над текстом на уроках русского языка. М., 1989.
8. Воробьев В. В. Културологичната парадигма на руския език. 1994.
9. Гейхман Л.К. Интерактивное обучение как модель межкультурной коммуникации. / Вестник МГУ. Сер.19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. 2003, №3.
10. Гуцу В. Основы национального куррикулума, Кишинеу, 2007.
11. Гуцу В., Крчжан А. Проектирование базового куррикулума (Методическое пособие). Кишинэу, 1998.
12. Дамянова А. Конструктивизмът – новата образователна парадигма? В: сп. Български език и литература. 2005, №5.
13. Демирева, К. Интертекстуалност, мултикултурно образование, критическо мислене. В: сп. Български език и литература. 2008, №4.
14. Демирева К. Обучението по български език и литература в Молдова. Български език и литература. №1, София, 2002.
15. Демирева К., Рацеева Е., Кара Н. Гид за приложение на курикулума по български език и литература в лицейските класове. Кишинеу, 2007.
16. Димитрова Г. Лингвокултурологията – наука от постнекласическата епоха. Електронно издателство LiterNet, 2008.
17. Димчев К. Обучението по български език като система. София, 1998.

18. Добрева Е., Саввова И. Текстоллингвистика. Шумен, 2000.
19. Ивченко П.Ф. Еще раз о редактировании текста. В: РЯШ. 1999, №2.
20. Кара Н. Български език в Молдова./ Българи в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Том осми. Велико Търново, 2004.
21. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва, 1997.
22. Лыскина Н.В. Комплексная работа с текстом на уроке повторения в 7 классе. В: РЯШ. 1999, №2.
23. Маслова В. А. Лингвокультурология. Москва, 2001.
24. Милков Л. Конструктивизмът като образователна идея. Сп. Педагогика, бр. 1, 2006.
25. Пахнова Т.М. Текст как основа создания на урока русского языка развивающей речевой среды. В: Русский язык в школе. 2000, №4.
26. Рацеева Е. Писателят Мишо Хаджийски//Българи в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Том осми. Велико Търново, 2004, с.119-131.
27. Стефанова Ст., Димитрова Д., Методика на обучението по български език. В.Търново: Изд-во универс. «Св.Св.Кирил и Методий», 1998.
28. Учебни програми 1 част за Културнообразователна област: Български език и литература, МОН. София, 2004.